

tasavvur

tekirdag ilahiyat dergisi | tekirdag theology journal

e-ISSN: 2619-9130

tasavvur, Aralık/December 2024, c. 10, s. 2: 1041-1075

Ölüm ve Ölümsüzlük: "The Fountain" Filmi Üzerine Çözümleme Death and Immortality: An Analysis of the Film "The Fountain"

Gülsüm TURHAN

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Felsefe Tarihi Anabilim Dalı

Assist. Prof., Amasya University,

Faculty of Theology, Department of History of Philosophy

gulsumturhan15@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3910-6542

DOI: 10.47424/tasavvur.1554681

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 23 Eylül / September 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29 Kasım / November 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atf / Citation: Turhan, Gülsüm. "Ölüm ve Ölümsüzlük: Fountain Filmi Üzerine Çözümleme". *Tasavvur - Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 10/2 (Aralık 2024): 1041-1075.

<https://doi.org/10.47424/tasavvur.1554681>

İntihal: Bu makale, ithenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by ithenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/tasavvur> | <mailto:ilahiyatdergi@nku.edu.tr>

Copyright © Published by Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi / Tekirdağ Namık Kemal University, Faculty of
Theology, Tekirdağ, 59100 Turkey.

CC BY-NC 4.0

Öz

Çalışmamızda “The Fountain” filminden hareketle insanın doğasındaki sonsuzluğa duyulan özlemi ve ölümle yüzleşme sürecinin karmaşıklığını yansıtmak temel problemimizdir. Film, ölümün insan yaşamında nasıl bir anlam taşıdığını ve insanın ölümle nasıl bir barış içinde olabileceğini vurgulamak açısından önemlidir. Din felsefesi açısından ölüm, ölümsüzlük, ölüm ötesi hayat konuları ele alınıp “The Fountain” filmi üzerinden ölümsüzlük arzusu, ölüm korkusu ve bu konularda görüşleri olan filozofların düşüncelerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Din felsefesi, dinin temel kavramları ve inançları üzerine derin düşünceler geliştiren bir felsefe dalıdır. “The Fountain” filmi; ölümsüzlük, ölüm, ruh ve beden gibi konulara dair biyolojik ölümsüzlük ve ruhsal ölümsüzlük olmak üzere iki temel ölümsüzlük anlayışını ele alarak bu kavramları din felsefesi ile ilişkilendirmeye olanak sağlar. Biyolojik ölümsüzlük arayışı, insanın maddi varoluşuna odaklanırken, ruhsal ölümsüzlük arayışı, din felsefesindeki ölümden sonraki varoluş sorusuna yönelir. Filmin, mitolojik öğelerle zenginleştirilmiş derinlikli anlatımı, din felsefesi bağlamında ölümsüzlüğün, ölümün ve insanın varoluşsal arayışının derin anlamlarını keşfetmemize olanak sağlar. Bu çalışmada yöntem olarak metin analizi yapılacak ve “The Fountain” filminin senaryosu, karakterleri, ölüm, ölümsüzlük ve ölüm ötesi hayatla ilgili geçen diyaloglar incelenecektir. Çalışmada felsefi ve dini perspektiflerin incelenmesi yapılacak, ölüm, ölümsüzlük ve ölüm ötesi hayat konularında farklı filozofların ve dini düşünürlerin görüşleri değerlendirilecektir. Film analizinin bir metodoloji olarak kullanılması, özellikle simgesel ve metaforik içerikler yoluyla soyut felsefi kavramların daha anlaşılır hale getirilmesini sağlar. Din felsefesi, genellikle soyut kavramlar ve teoriler etrafında dönerken, sinema gibi görsel sanatlar bu soyut konuları somutlaştırarak izleyiciye ve okuyucuya yeni bakış açıları sunar. Bu temalar, geleneksel metinlere dayalı yöntemlere ek olarak görselleştirildiğinde, felsefi kavramlar farklı boyutlarıyla incelenebilir. Din felsefesi, günümüz dünyasında giderek disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Film analizi, felsefe, sanat ve kültürün kesişiminde yer alan bir yöntem olarak bu alanın zenginleşmesine katkıda bulunur. Sinema gibi popüler kültür unsurları, toplumun ölüm ve ölümsüzlük gibi derin dini ve felsefi sorunlara nasıl yaklaştığını göstermede güçlü araçlardır. Film analizini din felsefesine uygulamak, bu kavramların modern dünyadaki algısını

anlamamıza yardımcı olur. Bu bağlamda çalışma, din felsefesinin sınırlarını genişleten bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din felsefesi, Ölüm, Ölümsüzlük, Ölüm Ötesi Hayat, Ölümsüzlük Arzusu, The Fountain.

Abstract

In our study, our main concern, as inspired by the film “The Fountain”, is to reflect on the longing for eternity inherent in human nature and the complexity of confronting death. The film is significant in highlighting death's meaning in human life and how one might come to terms with it peacefully. From the perspective of the philosophy of religion, topics such as death, immortality, and the afterlife will be examined through an analysis of “The Fountain”. This film, is a significant contribution to the field as it explores the desire for immortality, fear of death, and the thoughts of philosophers who have contributed to these discussions. The philosophy of religion is a branch of philosophy that develops deep reflections on religion's fundamental concepts and beliefs. “The Fountain” addresses two fundamental understandings of immortality – biological and spiritual immortality – by considering themes like death, immortality, the soul, and the body, allowing for connections with the philosophy of religion. The film's deep narrative, enriched with mythological elements, enables us to explore the profound meanings of immortality, death, and humanity's existential quest within the context of religious philosophy. This paper will employ textual analysis to examine the screenplay, characters, and dialogues related to death, immortality, and the after life in “The Fountain”. Philosophical and religious perspectives will be analyzed, evaluating the views of various philosophers and religious thinkers on death, immortality, and the afterlife. Using film analysis as a methodology, particularly through symbolic and metaphorical content, helps make abstract philosophical concepts more understandable. While the philosophy of religion typically revolves around abstract concepts and theories, visual arts like cinema concretize these abstract subjects, offering new perspectives to the viewer and reader alike. When these themes are visualized, alongside traditional text-based methods, philosophical concepts can be explored in their multifaceted dimensions. The philosophy of religion is increasingly approached in an interdisciplinary manner in the modern

world, and film analysis is a significant part of this trend. As a method at the intersection of philosophy, art, and culture, film analysis contributes to the enrichment of this field. Popular culture elements, such as cinema, serve as powerful tools in illustrating how society approaches deep religious and philosophical issues like death and immortality. Applying film analysis to the philosophy of religion helps us understand the modern perception of these concepts, expanding the boundaries of the discipline.

Keywords: Philosophy of Religion, Death, Immortality, Life After Death, Desire for Immortality, The Fountain.

Giriş

Çalışmamızda konu edindiğimiz 2006 yapımı bir bilim kurgu filmi olan “The Fountain” (Kaynak)¹, ölüm, ölümsüzlük ve ölüm ötesi hayat konularını ele alan bir filmidir. Film üç farklı zaman diliminde geçen paralel hikâyeyi bir araya getirmiştir. Hikayeleri tarihi sıralamasına göre ele alacak olursak birinci hikaye, on altıncı yüzyılda İspanyol bir kaşif olan Tomas'ın, tutsak olan İspanyol kraliçesini kurtarmak için ölümsüzlük ağacını bulma çabasını konu alır. Birinci hikayeyi filmin kahramanı Izzie yazmıştır. İkinci olay, halihazırda bilim adamı olan Tom'un, kanserle mücadele eden karısı Izzie ile olan ilişkisini ve karısını beyin tümöründen kurtarmak için ölümsüzlük arayışını ele almaktadır. Romanını tamamlayamadan ölen Izzie eşinden romanının on ikinci bölümünü yazmasını ister ve eşine onu nasıl yazacağına dair bilgilendirmeler yapar. Üçüncü hikaye ise yirmi beşinci yüzyılda, uzay yolculuğuna çıkan bir astronot olan Tommy'nin ölümsüzlüğü ve hayatın anlamını arama çabasını içermektedir. Bu hikayeyi Izzie'nin ölümünden sonra Tom yazmıştır. Her üç karakter farklı zamanlarda olsa da aynı kişidir yani Izzie'nin eşi Tom'dur. Bu üç hikaye arasında filmde sürekli birbirine bir geçiş vardır. Film yönetmen Darren Aronofsky'nin kendine has duygusal derinliği ve sembolik anlamları olan yapımdır. Filmin problemi ölümsüzlük arayışı, insanın doğasındaki sonsuzluğa duyulan özlemi ve ölümlü yüzleşme sürecinin karmaşıklığını yansıtmaktır. Film, ölüm ve ölümsüzlük konularını sadece tıbbi açıdan ele almamakta, aynı zamanda duygusal, sembolik ve felsefi boyutlarıyla da incelemektedir. İnsanın ölümsüzlük arzusu, sadece biyolojik bir olgu değil, aynı zamanda insanın

---

¹ Darren Aronofsky, The Fountain [Kaynak] (Film, 2006).

varoluşsal ve duygusal ihtiyaçlarının bir yansımasıdır. Filmdeki karakterlerin ölümsüzlük arayışları, bu derin insan ihtiyaçlarını ve endişelerini yansıtmaktadır. Filmin kahramanı Izzie'nin ölüm korkusuyla başa çıkmaya çalışması ve ölümlle ilgili felsefi düşüncelerle mücadelesi oldukça derin ve karmaşık bir konuyu ele almaktadır. Romanındaki semboller aracılığıyla ölüm korkusunu ifade etmesi, kendi ölümünü kabullenme sürecindeki içsel çatışmalarını ve arayışlarını yansıtmaktadır. Bu çalışmada din felsefesi açısından ölüm, ölümsüzlük, ölüm ötesi hayat konuları ele alınacaktır. "The Fountain" filmi üzerinden ölümsüzlük arzusu, ölüm korkusu ve bu konularda görüşleri olan filozofların düşüncelerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmamızdaki temel araştırma sorumuz "The Fountain" filminin, ölüm ve ölümsüzlük temalarını nasıl ele aldığı, insanın ölümsüzlük arzusunun varoluşsal ve duygusal boyutlarını din felsefesi perspektifinden nasıl yansıttığı ve bu isteğin dini-felsefi düşüncedeki yerinin ne olduğudur. Araştırma sorumuz, çalışmanın temel odak noktası olan ölümsüzlük arayışını ve ölümlle yüzleşme sürecini, din felsefesi ve varoluşsal felsefe bağlamında sorgulamaya imkan verir. Aynı zamanda, filmdeki semboller ve karakterlerin bu temalar üzerinden içsel çatışmaları ile din felsefesinin ölüm ve ölümsüzlükle ilgili klasik problemleri arasındaki ilişkiyi inceleme fırsatı sunar. "The Fountain" gibi filmler üzerinden din felsefesi konularının popüler kültürde nasıl ele alındığına odaklanmak, bu tür bir araştırma sorusu çerçevesinde özgün bir katkı sunar. "Film, edebiyat, sanat gibi popüler kültür ürünleri din felsefesinin ölüm ve ölümsüzlük gibi kavramlarını nasıl yeniden şekillendirebilir?" gibi yeni bir araştırma sorusuna olanak sağlar. Din felsefesi genellikle klasik kaynaklara dayanırken, çağdaş medya ve kültürel ürünler üzerinden bu kavramların nasıl güncellenebileceğini incelemek özgün bir araştırma yaklaşımı olarak değerlendirilebilir. "The Fountain" filminde olduğu gibi modern eserler, din felsefesinin çağdaş yorumlarına olanak tanır. Burada da "Modern sanatsal ve kültürel eserler, geleneksel dini felsefi kavramları nasıl yeniden yorumlar ve yeniden çerçeveleştirir?" gibi yeni bir araştırma sorusuyla karşılaşabiliriz.

"The Fountain" filminin konusunu oluşturan ölümsüzlük konusu din felsefesinde, insan varoluşu, ahlak, anlam ve evrenin nihai amacı gibi temel meselelerle doğrudan ilişkili olduğu için önemlidir. Din felsefesi literatüründe ölüm, ölümsüzlük problemi, ölüm ötesi hayata dair alana önemli katkıları olan

çalışmalar yapılmıştır.² Bu çalışmalarda ölüm, ölümden sonra bir hayatın olup olmadığı, ölüm sonrası bir diriliş varsa bunun bedenli mi bedensiz mi olacağı, ölüme dair aklî bilgi edinip edinemeyeceğimiz, bireysel kimlik meselesi ve ahiret hayatı gibi ölümlle ilgili konular ele alınmıştır.

“The Fountain filmi zengin içeriğe sahip olmasından dolayı farklı alanlarda film üzerine akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ölümün sinemada ele alınışı, filmin sine-felsefik alana katkısı ve filmde bahsi geçen kutsal ağacın tasviri gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır.³ Bu çalışmalardan farklı olarak din felsefesinin önemli konularından biri olan ölüm ve ölümsüzlük inancı üzerine “The Fountain” filmini değerlendireceğiz. Bu çalışmada, ele alınan film analizi yöntemi, din felsefesi açısından yeni ve özgün bir bakış açısı sunmaktadır. Genellikle din felsefesindeki tartışmalar daha soyut metinler ve teorik analizler üzerinden yapılırken, “The Fountain” gibi bir film aracılığıyla ölümsüzlük, ölüm korkusu ve ölüm sonrası hayat kavramlarının incelenmesi, felsefi meselelerin sanatsal ve sembolik yollarla ele alınmasına olanak sağlamaktadır. Bu metodoloji, özellikle modern bilim ve teknolojinin dini meselelerle nasıl kesiştiğini görmek açısından literatüre katkı sağlayabilecek yenilikçi bir yaklaşım sunmaktadır. Sinemanın ve modern popüler kültürün, din felsefesi bağlamında ölüm ve ölümsüzlük gibi derin felsefi meseleleri nasıl işlediğini araştırmak, bu alanda daha fazla çalışma yapılmasını teşvik edebilir. Özellikle

² Mehmet Sait Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 2010); Turan Koç, *Ölümsüzlük Düşüncesi* (İstanbul: İz Yayınları, 2021); Muhsin Akbaş, “Ölüm ve Ölümsüzlük”, *Din Felsefesi El Kitabı*, ed. Recep Kılıç - Mehmet Sait Reçber (Ankara: Grafiker Yayınları, 2014), 319-335; Aydın Topaloğlu, “Ölüm ve Ölümsüzlük İnancı”, *Din Felsefesi*, ed. Latif Tokat (Ankara: Bilay Yayıncılık, 2019), 271-293; 2011).

³ Evrim Ersöz Koç, “‘The Road to Awe’: Legitimizing the Anomy of Death in Darren Aronofsky’s The Fountain”, *Perspectives on the Sublime in American Cultural Studies*, ed. Carl Boon (İzmir: Dokuz Eylül University Publications, 2018), 127-142; Filiz Erdoğan Tuğran - Aytaç Hakan Tuğran, “Gilles Deleuze’ün Kristal-İmge Kavramı Aracılığıyla Olağanüstü Bir Adem ile Havva Hikayesi: Çeşme”, *SineFilozofi* 7/13 (2022), 45-60; Gamze Şahin, *Kavram Kullanımı ve Sine-Felsefik Yaklaşım Açısından “The Fountain” Filmi ve Alana Katkısı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020); Uğur Durmaz, “İnançtan Anlatıya Anlatıdan Perdeye: Ağaç Kültürünün Geleneksel ve Modern Türlerdeki Görünümü”, *III. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri (19 Kasım 2016, Ankara)*, ed. Metin Özarlan (3. Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları, 2017), 92-103.

semboller ve metaforlar üzerinden dini ve felsefi tartışmaların daha geniş bir izleyici kitlesine nasıl aktarılabilceği üzerine durmak, bu metodolojiyi özgün kılabilir. Ölüm, ölümsüzlük ve ölüm sonrası hayat konuları, din felsefesinin ana problemleri arasında yer almaktadır. "The Fountain" filmi, bu temaları hem felsefi hem de dini açıdan ele almakta, modern bilim ve teknolojinin bu konulara nasıl yaklaştığını sorgulamaktadır. Filmde yer alan karakterlerin ölüm ve ölümsüzlük arayışları, din felsefesindeki varoluşsal korkular, ölüm korkusu ve sonsuz yaşam arzusuna dair tartışmaları doğrudan ilgilendiren temalardır. Bu noktada, film analizi metodolojisi, bu kavramların sadece soyut tartışmalarda değil, insan yaşamının pratiğinde nasıl karşılık bulduğunu göstermektedir. Çalışmamız sanat yoluyla din felsefesinin yeniden yorumlanmasına katkıda bulunabilir. Modern bilim ve teknoloji ile dini kavramların etkileşimi, insan psikolojisi, ölüm korkusu bağlamında felsefi yorum, felsefi ve dini geleneklerin birlikte değerlendirilmesine olanak sağlayabilir. Ölümle yüzleşmenin varoluşsal ve ruhsal boyutları gibi yeni bakış açıları kazandırabilir.

Çalışmamızda *Ölüm, Ölümsüzlük ve Ölüm Ötesi Hayat Üzerine, Ölüm Korkusu ve Ölümsüzlük Arzusu* olmak üzere üç alt başlık yer almaktadır. Metnin bütününde filozofların görüşleri kronolojik sıra gözetilmeksizin ilgili olan alt başlık altında değerlendirilmiştir.

1. Ölüm, Ölümsüzlük ve Ölüm Ötesi Hayat Üzerine

İnsanlık tarihi boyunca ölüm, insan zihnini derinden etkileyen ve merak uyandıran bir konu olmuştur. Ölüm, sadece fiziksel bir son değil, aynı zamanda insanın varoluşsal derinliklerine yönelik bir keşif alanıdır. Ölüm kavramı, hayatın kaçınılmaz sonu olarak kabul edilirken, aynı zamanda ölümsüzlük arzusuyla yakından ilişkilendirilmiştir. İnsanlık, ölümün ardındaki bilinmeyene dair sonsuz bir arayış içindedir. Öncelikle ölümün tanımlanmasından başlayacak olursak; "Ölüm canlı varlıklarda hayati fonksiyonların mutlak olarak durması, hayatın son bulması; insanda bilinçli deneyimin tamamen nihayetlenmesi durumu"⁴ olarak tanımlanmıştır. Hem eski büyük medeniyetlerde hem de halihazırda ilkel yaşam tarzlarını sürdüren eski topluluklarda, insanlar bu çözülmesi zor ölüm bilmecesini anlamaya ve açıklamaya çalışmışlardır. Ölüm, kaçınılması mümkün olmayan bir olgu ve hayatın bir gerçeği olduğu için, insanlar

⁴ Ahmet Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2005), "Ölüm", 634.

bu gerçekle yüzleşmek zorunda kalırlar.⁵ Ölüm, insanlar için merak edilen en önemli konulardan biridir çünkü ölümden sonraki hayatın ne olduğu sorusu, bitmeyen bir hayat arzusu, özlemi ve inancıyla derin bir şekilde bağlantılıdır. Esasen, varoluşsal bir değer taşıyan ölüm, insanları ölümsüzlük problemi hakkında düşünmeye sevk eden bir olgudur.⁶ Ölüm, insan bilincinin sınırlarını zorlayan ve ölümsüzlük arzusunu tetikleyen evrensel bir gerçeklik olarak kabul edilir. Bu gerçeklik, insanların yaşamın anlamını sorgulamasına ve ölüm sonrası varoluşa dair derin düşüncelere dalmalarına neden olur.

Varoluş ve ölüm, insanların ortak gerçekliğini temsil eden iki önemli yönü simgeler. Ancak ölüm, doğrudan deneyimlenemez, çünkü ölümün her deneyimin sonu olduğu bilimsel bir gerçekliktir. Ölüm, objektif bir gerçeklik olarak kabul edilen bir olgudur. Ölüm ilk bakışta doğal gibi görünse de insanlar ölümü kolayca kabul etmezler. İnsanlar sonsuz yaşamı içgüdüsel olarak arzulurlar. Ölüm, her bireyin kendi varoluşuna atfettiği anlamla yakından ilişkilidir ve insanların hayata bakışlarını etkiler.⁷ Ölümün ne olduğunu anlamak için öncelikli olarak hayatın ne olduğunu anlamamız gerekir. Hayatın ne olduğunu anlamak için de insanın mahiyetini bilmeliyiz.

İnsanın bir maddi bir de manevi bir yönü vardır. Maddi yönümüz bedenimizdir, maddeden oluşmaktadır. Beden ruha mekanlık yapmasından dolayı önemlidir. İnsanı asıl önemli kılan ruhi yönüdür. İnsanı insan yapıyor olan şey bir ruha sahip olmasıdır.⁸ Varoluş ve ölüm insan yaşamındaki derin gerçekliklerdir ve insanların düşünsel dünyasını şekillendirmektedir. Ölümün insan yaşamına olan etkisi yaşamın anlamını ve değerini şekillendirir. Ölümün insan yaşamındaki anlamını daha derinlemesine düşünmek ve bu anlamı anlamak için insanın maddi ve manevi yönlerini göz önünde bulundurmak gerekir.

⁵ Ruhattin Yazoğlu - Tuncay İmamoglu, "Mevlânâ Düşüncesinde Bir Ölümsüzlük Tecrübesi Olarak İradî ve Doğal Ölüm", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 14/34 (2007), 9-10.

⁶ Saim Gündoğan, *Muhammed İkbâl'de Ölümsüzlük Düşüncesi* (Ankara: Elis Yayınları, 2019), 13.

⁷ Hayati Hökelekli, "Ölüm ve Ölüm Ötesi Psikolojisi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/3 (1991), 151-153.

⁸ Mehmet Demirci, "Ölümdeki Hayat: Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 2/4 (2000), 9.

İnsanın ruhu ve bedeni, ölümün nasıl anlaşılacağına ve insanın hayatını nasıl değerlendireceğine dair önemli unsurlardır.

Ölüm ve ölümsüzlük kavramlarını ele aldığımızda bu kavramların Tanrıya inanma durumu ve inançsızlık gibi iki temel hususa bağlı olduğunu görürüz. İnsan doğasının ontolojik yapısını inceleyecek olursak, monist ve düalist yaklaşımlar arasında bir ayrım içerdiğini ifade edebiliriz. Monist inanca sahip kişilere göre, insan ruh ve bedenin bütünlüğünden oluşur. Bu kişilere göre ruh ve beden ayrılamaz. Düalist görüşe sahip kişilere göre ise insanın ruh ve bedeni tamamen ayrı iki varlıktır. Monistlere göre ölüm diriliş değil yeniden bir yaratılıştır. Teist bir monist insanın ölümü ile ahiret hayatına tekrar başlaması arasında bir boşluk olsa da ölen kişinin Tanrı tarafından tekrar yaratılacağına inanmaktadır. Düalist teistlere göre bedenin ölümü ile kişinin varlığı kesintiye uğramaz. Tanrı'nın irade ettiği bir zamanda ruh ve beden birleşir ya da ruha yeni bir beden verilir. Böylelikle öte dünya hayatı başlar. Yeniden yaratılışa inananlara göre insanın varlığı bütünseldir. Bu bütünsellik ölüm sonrası yeniden yaratılışın, ruh ve beden bütünlüğü içinde gerçekleşeceği inancına dayanmaktadır.⁹ Ölüm ve ölümsüzlük kavramları Tanrı'ya inanma durumu ve ontolojik yapı gibi iki temel hususa bağlıdır. Monist ve düalist yaklaşımların insan doğasının ontolojik yapısını anlamada kritik bir rolü vardır.

İnsanın ilgisi bir şekilde ölüm ötesi hayat üzerine yoğunlaşmaktadır. Saadece günü yaşamak anlam arayışındaki insan için mümkün görünmez. İnsan ölümsüzlüğü her an hisseder. İnsanın egzistansiyel konumu sonsuzluk arzusu bilincini de içermektedir.¹⁰ Ölüm ötesi yaşam, insanlık için gizemini koruyan ve bilinmezlerle dolu bir alandır. Düşünen insanlar var oldukları günden beri varlığın anlamı, varoluşa ilişkin soruların cevaplarını aramışlardır.¹¹ İnsanlar ölüm sonrası hayat konusunda çeşitli inanç, arzu ve sorulara sahiptirler. Ölüm ötesi hayat konusu insan varoluşunun temel bir parçasıdır. Ölümünden sonraki hayata inanma düşüncesi insanların hayatlarına daha büyük bir anlam katma çabalarını ve bu konudaki içsel keşiflerini yansıtmaktadır. Ölüm denilen olayın insan hayatının sonu olmadığı inancı bütün dinlerde karşımıza çıkmaktadır.

⁹ Cafer Sadık Yaran, *Din Felsefesine Giriş* (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 144-148.

¹⁰ Metin Yasa, *Felsefi ve Deneysel Dayanaklarla Ölüm Sonrası Yaşam* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2001), 76.

¹¹ Yasa, *Felsefi ve Deneysel Dayanaklarla Ölüm Sonrası Yaşam*, 80.

Buna örnek olarak Eski Mısırlılar soylularının cesetlerini mumlayarak mezarlarını yiyecek ve ölen kişinin değerli eşyalarıyla donatmalarını verebiliriz.¹² Yine bir örnek verecek olursak Konfüçyüsçüler ve geleneksel Afrika dinlerine inananlar ev sunaklarında özel törenler yaparak, kutsal yerlerde atalarının gönüllerini almaya çalışırlar. Hindular ve Budistlerde ise karma öğretisi ve reenkarnasyon düşüncesi karşımıza çıkar. Kur’an’da ahiret kelimesi 113 kez tekrar etmiştir ve tekrar dirilme ve yargılanma konusu sıklıkla geçmektedir. Hristiyan düşünceye inananlar da sıklıkla bedeninin dirilmesi ve ilelebet hayata inanmadan da bahseden Hristiyanlığın amentüsünü okurlar.¹³ Dinler arasındaki bu farklı inançlar, insanların ölüm ve hayatın anlamıyla ilgili düşünmelerine ve bu konularda kendi inanç sistemlerini oluşturmalarına katkıda bulunmaktadır. Her ne kadar inançlar arası farklılıklardan bahsetsek de ölüm ötesi hayat ele alındığında dünya dinlerinin birçoğu incelendiğinde ölümden sonraki hayatın varlığına dair ortak ve temel inançlar olduğu görülür.¹⁴ Ölüm ötesi hayat söz konusu olduğunda bu dünya dinlerine mensup insanların hayat yaklaşımları farklı olsa da ölümden sonraki hayatla ilgili dini, felsefi ve bilimsel nedenlerin yanında insanın ölünce ne olacağı, ölümden sonra bir hayatın olup olmayacağı, ruh ve bedeninin tekrar birlikte mi olacağı yoksa sadece ruhun mu olacağı, ölümden sonraki hayat kuruntuysa hayatın anlamının ne olduğu gibi sorularla ilgilenmişlerdir. Bu tür ölüm sonrası hayatı sorgulayan soruların tarihi çok eskidir ve hemen hemen her çağda insanlar kendi kapasite ve güçlerine göre problemi ele almaya çalışmışlardır.¹⁵ İnsanlar her ne kadar farklı dinlere ve farklı yaşam tarzına sahip olsalar da ölümden sonraki hayatın evrensel bir insan ilgisi olduğunu söyleyebiliriz. Bu ilginin bu farklı toplum ve kültürlerde uzun bir geçmişi vardır. Bu tür soruların dini, felsefi ve bilimsel bağlamlarda incelenmesinin, insan düşünce tarihinde önemli bir rol oynadığını görmekteyiz.

Felsefe tarihindeki ölüm, ölümsüzlük ve ölüm ötesi hayat görüşlerine kısaca değinecek olursak Demokritos (ö. MÖ 370) ölümü çözülme olarak görür. Ruhta Tanrı ve ahiret korkusu yaratan şey dinsel düşüncedir. Demokritos’un

¹² Michael Peterson vd., *Reason and Faith: An Introduction to the Philosophy of Religion* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 229-230.

¹³ Peterson vd., *Reason and Faith: An Introduction to the Philosophy of Religion*, 230.

¹⁴ Yasa, *Felsefi ve Deneysel Dayanaklarla Ölüm Sonrası Yaşam*, 10.

¹⁵ Yasa, *Felsefi ve Deneysel Dayanaklarla Ölüm Sonrası Yaşam*, 27.

düşüncesinde ruh da ölümle birlikte yok olacağı için ölümden korkmak gereksiz bir şeydir. Ölüm korkusu ona göre hayattan zevk almanın önündeki en büyük engeldir. İnsanlar ölümü yaşamın bir parçası olarak görerek, ölüm korkusunu yenerek hayattan aldıkları hazzı en üst düzeye çıkarabilirler.¹⁶ Demokritos'un bu yaklaşımı, ölüm korkusunun insanın yaşamdan aldığı zevki kısıtlayan bir engel olduğunu vurgulayarak, insanları ölümü doğal bir süreç olarak kabul etmeye ve bu sayede hayatı daha dolu yaşamaya teşvik etmektedir.

Antikçağ filozoflarından Sokrates (ö. MÖ 399) yazılı bir eser bırakmadığı için düşüncelerini öğrencisi Platon (ö. MÖ 347) kaleme almıştır.¹⁷ Platon Sokrates'in ölümle ilgili düşüncelerini ele aldığı diyaloglardan biri *Sokrates'in Savunması*'dir. Sokrates'in savunmasında eğer ölüm bizi bu dünyadan başka bir yere götürecektir bir geçiş ise ve orada bütün insanlar toplanıyorsa bundan daha büyük bir iyiliğin olmayacağı ifade edilmiştir. Sokrates ölüm karşısında insanların iyi umutlara kapılmalarını, iyi insanları Tanrı koruduğu için öldükten sonra da bu kişilere bir kötülüğün dokunamayacağını söyler. Sokrates kendisinin ölmesinin acı çekmekten kurtulacağı için kendisine yapılan bir iyilik olarak görür.¹⁸ Platon'un Phaidon diyalogunun konusu ruhun ölümsüzlüğü üzerinedir. Ruh beden ilişkisine ilkçağ filozoflarından Platon'un görüşlerine atıf yapacak olursak, Platon ruhun bedenden ayrılmasını kişinin gerek şimdiki gerekse sonraki yaşamında zincirlerinden kurtulmuşçasına kendi başına yaşamaya alışması olarak ifade eder. Felsefeciler de ruhun bedenden kurtulmasını amaçlamaktadırlar ve bu nedenle bir filozof ölüm zamanı gelince korkmaz. Bilgeliği seven ve beden zincirlerinden kurtulmak isteyen insan ölüme keyifle gider. Bu kişi aradığı bilgeliği Hades'te bulacağına inanır. Böyle bir durumda insanın ölümden korkması gariptir.¹⁹ Sokrates ve Platon'un ölüm anlayışı, antik felsefede ruh ve beden arasındaki ilişkiye dair derin bir perspektif sunar. Bu noktada hem Sokrates'in hem de Platon'un düşünceleri, ölümü bir son değil, ruhun

¹⁶ Williamson John B. - Calvin Conzelus Moore, "The Universal Fear Of Death And The Cultural Response", *Handbook of Death & Dying*, ed. Clifton D. Bryant (London: Sage Publications, 2003), 1/ 9.

¹⁷ Topaloğlu, "Ölüm ve Ölümsüzlük İnancı", 279.

¹⁸ Platon, "Sokrates'in Savunması", çev. Teoman Aktürel, *Diyaloglar*, ed. Mustafa Bayka (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010), 37-38.

¹⁹ Platon, *Phaidon*, çev. Furkan Akderin (İstanbul: Say Yayınları, 2022), 57-58.

gelişimi için bir geçiş süreci olarak anlamlandırarak, insanların hayatı daha anlamlı bir şekilde yaşamasına katkıda bulunur.

Antik dönem materyalist filozofu Epiküros, (ö. MÖ 270) ölümün bizim için hiçbir şey ifade etmediğine inanmayı alışkanlık edinmemizi söyler. Ona göre iyi ya da kötü, her şey duygu deneyiminde bulunur ve ölüm, duygu deneyiminin bir eksikliğidir. Epiküros ölümün bizim için hiçbir şey olmadığı gerçeğini doğru bir şekilde bilmenin, yaşamın ölümlülüğünü bir iç huzur kaynağı haline getireceğini ifade etmiştir. Bu, sadece sınırsız bir zaman eklemekle değil, aynı zamanda ölümsüzlük özlemini ortadan kaldırmakla gerçekleşir. Yaşamın yokluğunda hiçbir şey korkutucu değildir ve dehşet verici bir unsur da yoktur. Ölüm şu anda mevcut olduğu için değil, gelecekte olacağı beklendiği için gereksiz acıya neden olur. Şu anda sıkıntıya neden olmayan bir durum sadece önceden beklenildiğinde de gereksiz acıya sebebiyet verir. “Bu nedenle, en korkutucu kötü şeylerden biri olan ölüm, bizim için hiçbir şey değildir; çünkü var olduğumuzda, ölüm henüz mevcut değildir ve ölüm mevcut olduğunda, biz var olmayız.”²⁰ Bu sebeple ölüm ne yaşayanları etkiler ne de ölüleri etkiler. İnsanların bazıları ölümü en büyük kötülük olarak görürken bazıları da hayattaki kötülüklerden bir kurtuluş olarak değerlendirir.²¹ Epiküros’a göre ölüm korkusunun nedeni ölümden sonra bir yaşam olduğu inancından kaynaklanır. Epiküros Yunan atomcularının metafizik anlayışına dayanarak insanların atomlardan oluştuğunu savunmuştur. Ölümle birlikte insanların oluştuğu madde dağılır ve bu dağılma ile birlikte bilinç de tamamen sona erer.²² Epiküros’a göre, ölüm bizim için hiçbir şey ifade etmemektedir çünkü duygu deneyiminin bir eksikliğidir. Onun düşüncesine göre ölüm, duygu ve bilinç sona erdiğinde geride hiçbir deneyim bırakmadığı için, korkulacak bir şey değil, hayatın doğal bir parçasıdır.

Aydınlanma Dönemi filozoflarından Descartes (ö. 1650) ölü bedenlerin sıcaklığını ve hareketini yitirdiği gözlemlendiğinde, bu durumun ruhun bedenden ayrılmasından kaynaklandığı şeklinde bir varsayımın ortaya çıktığını söyler. Bu nedenle doğal sıcaklığımızın ve bedenimizdeki tüm hareketlerin

²⁰ Epicurus, *Letter to Menoeceus*, çev. B. Inwood, ed. B. Inwood (Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1994), 29.

²¹ Epicurus, *Letter to Menoeceus*, 29.

²² David Steward, *Exploring the Philosophy of Religion* (New Jersey: Prentice Hall, 1988), 313.

ruhumuza bağlı olduğuna inanıldığını belirtir. Ancak, aslında tam tersine, ölüm gerçekleştiğinde, sıcaklığın kaybolması ve bedeni hareket ettiren organların işlevsiz hale gelmesi nedeniyle ruhun bedenden ayrıldığı düşünülmesi gerektiğini ifade eder.²³ Descartes ruh beden ayrımıyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: “Bundan şu çıkar ki insan bedeni kolayca yok olabilir, ama anlık, ya da insanların ruhları (aralarında hiçbir ayırım yapmıyorum) doğasına göre ölümsüzdür.”²⁴ “Ben, eş deyişle, beni ben yapan ruh bedenden bütünüyle ayrıdır ve onu bilmek bedeni bilmekten daha kolaydır; ve beden varolmasaydı bile ruh, ruh olmaya son vermezdi.”²⁵ Descartes bedeninin olmadığını, içinde yaşadığı dünyanın olmadığını tasarlayabildiğini ama kendinin olmadığını tasarlayamadığını ifade etmiştir. Descartes varlığı için herhangi bir yere gerek olmadığını ya da özdeksel bir şeye bağlı olmadığını belirtir.²⁶ Descartes ruh ve düşünceyi bir ve aynı şeyler olarak değerlendirirken maddi yönü bedeni ayrı değerlendirmiştir. Descartes’a göre madde sonlu ruh sonsuzdur. Descartes, "düşünen öz" olan ruhun, bedensel varlıktan bağımsız bir şekilde varlığını sürdürebileceğini savunarak varoluşun mekânsal ya da maddesel bir dayanağa bağlı olmadığını belirtir. Bu yaklaşımıyla, insanın kendini "düşünen bir varlık" olarak tanımlamasının temellerini atmış ve ruhun ölümsüzlüğünü metafizik bir düzleme taşımıştır. Descartes'ın bu ayrımı, modern felsefede zihin-beden sorununa yönelik pek çok tartışmanın temelini oluşturmuştur.

Varoluşçu filozoflardan Schopenhauer (ö. 1860) varlığın ortaya çıkışını “boşluktan doğma” şeklinde ifade ederek, bu tür bir varoluşun eninde sonunda yok olmayı hak ettiğini ve belki de hiç var olmamanın daha iyi olacağını ima eder. O yaşlılık ve ölümü, doğanın insanın yaşam arzusuna yönelik nihai bir "mahkûmiyet kararı" olarak görür.²⁷ Onun bu ifadeleri, hayatın geçici doğasını ve insanın yaşam iradesinin, doğanın kaçınılmaz döngüsüne karşı güçsüz olduğunu vurgulayan bir tür varoluşçu bakış açısı sunmaktadır. Modern dönemin varoluşçu filozoflarından Heidegger’de (ö. 1976) ölüm, bir olay olmaktan

²³ Rene Descartes, *Ruhun Tutkuları*, çev. Murat Erşen (İstanbul: Say Yayınları, 2014), 34-35.

²⁴ Rene Descartes, *Söylem Kurallar Meditasyonlar*, çev. Aziz Yardımlı (İstanbul: İdea Yayınevi, 1996), 139.

²⁵ Descartes, *Söylem Kurallar Meditasyonlar*, 33.

²⁶ Descartes, *Söylem Kurallar Meditasyonlar*, 32-33.

²⁷ Arthur Schopenhauer, *Hayatın Anlamı*, çev. Ahmet Aydoğan (İstanbul: Say Yayınları, 2010), 11.

ziyade varoluşsal bir bağlamda ele alınması gereken bir olgudur. Ölüm, ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gereken özel bir fenomendir ve insanın varoluşuyla ilgili derin bir anlam taşır. Bu bağlamda ölüm, sıradan bir son değildir, varlığın sınırlarını belirleyen ve bireyin kendi varoluşunu anlamlandırması açısından merkezi bir kavram olarak karşımıza çıkar.²⁸ Varoluşçu filozoflardan Sartre da (ö. 1980) ölümü doğum gibi yalnızca bir olay olarak değerlendirir. Ona göre ölüm dışsal bir biçimde bize ulaşır ve varlığımızı dışsal olarak dönüştürür. Aslında, doğumdan tamamen ayrı düşünülemeyen ve olgusal olarak adlandırdığımız şey, doğum ve ölümün bu ortak özüdür.²⁹ Modern dönemde ölümsüzlük, filozoflar arasında çok tartışılan bir konudur. Schopenhauer, Sartre ve Heidegger, ölümle ilgili farklı görüşlere sahiptir. Heidegger’e göre ölüm, insanın varoluşunu anlamlı kılar ve bireyselleşmesini sağlar. Sartre içinse ölüm, anlamsız ve insanın tüm imkanlarını ortadan kaldıran bir durumdur. Schopenhauer’a göre ölüm kaçınılmazdır ve insan var olmadığı zaman nasıl üzülüyorsa, ölümden sonrası için de üzülmemelidir.³⁰ Heidegger, Sartre ve Schopenhauer’ın ölüm hakkındaki görüşleri, varoluşçuluğun temelinde yer alan insanın varoluşuna anlam verme arayışıyla ilişkilidir. Bu filozofların farklı bakış açıları, ölümün varoluşsal anlamını ve insanın ölüme karşı tutumunu sorgulayan derin bakış açıları sunmaktadır. Her üç filozofa göre ölüm yalnızca bir biyolojik süreç değil, aynı zamanda insanın varlık anlayışını şekillendiren derin bir felsefi kavramdır.

“The Fountain” fimindeki karakterlerin ölümle başa çıkma biçimi ve ölümsüzlük arayışı, varoluşçuluk felsefesinin temel temalarıyla doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda film, insanın ölüm gerçeğiyle yüzleşmesini ve bu gerçekle yaşamda anlam arayışını merkezine alır. Varoluşçuluk felsefesi, bireyin hayatına anlam katma çabasına odaklanır ve özellikle ölümün kaçınılmazlığı karşısında insanın nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğini sorgular. The Fountain, bu felsefi yaklaşımı farklı zaman dilimleri ve metaforik anlatımlarla işleyerek, her bireyin kendi anlamını bulma sürecinde özgür ve sorumlu olduğunu vurgular. Özellikle Aronofsky'nin yönetme tarzı ve görsel anlatımı sayesinde,

²⁸ Martin Heidegger, *Varlık ve Zaman*, çev. Kaan Ökten (İstanbul: Alfa Yayınları, 2021), 361.

²⁹ Jean-Paul Sartre, *Varlık ve Hiçlik*, çev. Turhan Ilgaz - Gaye Çankaya Eksen (İstanbul: İthaki Yayınları, 2010), 678.

³⁰ Topaloğlu, “Ölüm ve Ölümsüzlük İnancı”, 287-288.

izleyiciyi insan olmanın ve sınırlı bir hayat sürmenin yarattığı korku ve güzellikle yüzleştirir. Film, ölümsüzlük arayışını hem fiziksel hem de ruhsal bir yolculuk olarak gösterir. Baş karakterin, sevdiği insanı kurtarmak ya da sonsuz bir yaşam elde etmek için gösterdiği çaba, ölümün kaçınılmazlığını ve yaşamın geçiciliğini sorgular. Aronofsky, ölümün yaşamın anlamını yaratan bir unsur olduğunu ve onu kabul etmenin bir tür özgürlük getirdiğini vurgular.

2. Ölüm Korkusu

“The Fountain” filminin kahramanı kanser hastası olan genç kadın Izzie filmin ilk başlarında ölümden korkmaktadır. İlerleyen zamanda eşi Tom’un doktor arkadaşı Bayan Lilly’nin desteğiyle maya öğretisini benimseyerek ölüm korkusunu yenmiştir. Mayaların kutsal kitabı Popopl-Vuh’ta ölümün ölen kişiyi gökyüzünde tanrısal yücelişe götüreceği bu sebeple ölen kişinin aile bireylerinin ölünün karşılaşacağı mutluluk karşısında ağlamamaları tavsiye edilmiştir.³¹ Eşi Tom’a daha önce bir gezide tanıştığı Mayalı rehberle akşam görüşüğünü ölümden artık korkmadığını ima eder. Izzie filmde “Bedenlerimiz hapis hanemizdir. Ölüm her ruhu serbest bırakır.”³² sözleriyle ölüme, ruh beden ilişkisine dikkat çekmektedir. Film ile Platon’un görüşleri arasında bağlantı kuracak olursak daha önce de değindiğimiz gibi Platon ruhu bedene zincirlerle bağlanmış olarak değerlendirmektedir ve ruh beden de tutsaktır. Film’de Izzie’nin bedeni hapisane olarak adlandırması Platon’un ruhun bedende zincirli olduğu görüşüyle benzerlik göstermektedir. Filmde de Izzie’nin eşine sonsuza kadar nasıl beraber olacaklarını anlatma çabası beden yok olsa bile ruhun sonsuza kadar var olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada Izzie’nin düşüncesi Descartes’in düşüncesiyle benzerlik taşımaktadır.

Ölüm, insanların korku ve kaygı duygularını yoğunlaştırabilir çünkü onu hatırlamak, yaşamın geçiciliğini ve sonunun belirsizliğini gözler önüne serer. Bu durum, hayatın değerini ve tadını çıkarmayı zorlaştırabilir, hatta bazılarının neşesini yok edebilir. İnsanlar yaşamlarının sonuna yaklaştıklarında veya bu gerçeği hissettiklerinde genellikle zamanın nasıl çabuk geçtiğini fark ederler. “Hayat bir oyun” benzetmesi gerçekten de derin bir gerçeği ifade eder, ancak

³¹ Raphael Girard, *Popol-Vuh Maya-Kişel’erin Kutsal Kitabı*, çev. Suat Tağsug (İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1991), 175.

³² Aronofsky, *The Fountain*, 35:48-36:10.

insanlar genellikle bu hakikati ölümle yüzleştiklerinde anırlarlar.³³ Ölümün beraberinde getirmiş olduğu belirsizlik duygusu insanların ölüm konusunda endişelenmelerine ve korkmalarına neden olabilmektedir. Ölüm korkusunu insanların yenmeleri için filozoflar birtakım görüşler ileri sürmüşlerdir.

Ölüm korkusu ile ilgili filozofların görüşlerini ele alacak olursak, Demokritos’a göre yaşanmaya değer bir hayat keyif alınan bir hayattır ve ona göre insanlar ölüm korkusuna kapılınca hayattan da keyif alamazlar. İnsanlar uzun bir yaşam için özlem duysalar da yaşamın sona ereceğine dair duydukları sürekli bir kaygıdan dolayı hayattan bir tat alamazlar. Ona göre asıl ölüm korkusunu yenmiş, ölüm korkusuyla başa çıkmayı bilen birisi hayatın tadına varır.³⁴ Demokritos’a göre hayatın değeri, keyif alınan bir yaşamla ölçülür ve ölüm korkusu, bu keyfi engeller. Demokritos insanların ölümü yaşamın doğal bir parçası olarak kabul ederek, hayattan daha fazla zevk almalarını önerir. Ona göre ölüm korkusunu aşmak, insanların hayattan daha fazla keyif almalarını ve anlam kazanmalarını sağlayabilir. Demokritos’un düşüncesinde geçicilik ve belirsizlikle barışık olmak, insanlara hayatlarını daha bilinçli bir şekilde yaşama fırsatı verir. “The Fountain” filminde Izzie öleceğini bilmesine rağmen son günlerini mutlu bir şekilde geçirip derin bir huzur duymuştur ve ölümle barışık olarak son günlerini yaşamıştır. Filmde daha önce bahsettiğimiz Demokritos’un ölüm korkusunu yenmeyle ilgili benzer düşüncelerine rastlamaktayız. Her ne kadar benzer düşüncelere rastlasak da Izzie bir ölüm ötesi hayat görüşüne sahipken materialist bir filozof olan Demokritos da ölüm ötesi hayat inancı bulunmamaktadır.

Demokritos’ta gördüğümüz ölüm korkusunun insanın hayattan haz almasını engellediği düşüncesine filozoflardan Epiküros’un görüşlerinde de karşılaşmaktayız. Epiküros insanın mutsuzluğunun nedeninin ölüm korkusu olduğunu ve bu korkunun insanın hayattan zevk almasına engel olduğu görüşündedir.³⁵ Epiküros ölüm korkusunun aslında önceden beklenti ve yanlış inançlardan kaynaklandığını düşünür. Epiküros’un bu bakış açısına göre ölüm ne

³³ Feim Gashi, “Ölüm Psikolojisi ve Ölüm Konusunda Dini İnancın Etkisi”, *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 7 (2021), 82.

³⁴ J. I. Warren, “Democritus, the Epicureans, Death, and Dying”, *The Classical Quarterly* 52/1 (2002), 194.

³⁵ Irvin D. Yalom, *Staring at the Sun Overcoming The Terror of Death* (San Francisco: Jossey Bass A Wiley Impirint, 2008), 3.

yaşayanları ne de ölüleri etkiler ve bu nedenle ölüm korkusunu gidermek ister. “The Fountain” filmi kahramanı Izzie Epiküros’un görüşüne karşıt olarak huzuru ve mutluluğu ölüm ötesi hayatta bulmuştur. Ölüm ötesi hayatı benimsemesi onun ölüm korkusunu yenmesine sebep olmuştur. Epiküros da ölümle bilinç tamamen yok olurken, Izzie’nin görüşünde ruh bedenden kurtulup asıl gerçek hayatına başlayacaktır. Epiküros’un düşüncesinde ölüm ötesi hayat düşüncesi ölüm korkusuna sebep olurken, Izzie’nin görüşünde ölüm ötesi hayat düşüncesi mutluluk ve huzur veren bir şeydir.

Epiküros’a benzer bir görüş, Epiküros’un modern felsefe takipçisi Bertrand Russell (ö. 1872) tarafından öne sürülmüştür. Ona göre ölümlü bilincin sona ermesi olarak değerlendirirsek ortada korkulacak bir şey yoktur.³⁶ Russell’a göre korku çeşitli şekillerde ortaya çıkar ve insanlar da bu korkularla başa çıkmada yanlış bir yol izlemektedirler. Bu sebeple korku üzerine mantıklı ve sakin şekilde düşünülmelidir. Korkudan kaçınılmadan yüzleşilmelidir. Bu tür bir yüzleşmede korkunç olarak değerlendirilen şeylerin zamanla normal görüleceğini söyler. Bu normalleşme ile birlikte düşünceler de başka yönlere çevrilir.³⁷ Russell sürekli geleceği düşünüp tedirgin olmaktansa “an”da yaşayarak mutlu olmak gerektiği kanaatinde. Ona göre hayat sürekli bir değişim ve devirden oluşur. Bu değişim normaldir ve üzülecek bir durum yoktur. Eğer insanlar sonsuza kadar yaşarlarsa hayattan zevk alamazlar. Russell hayatın bir gün sona ereceğini bilerek kabullenmeyi ve hayatın tadını içinde bulunulan “an”da yaşamak gerektiğini savunmuştur.³⁸ Russell Hristiyanlık dininin ölümden ve evrenden korkmamak için sebepler sunduğunu ama cesaret erdemlerini insanlara öğretme noktasında başarısız kaldığını vurgular. Ona göre korkudan kaçınmak için dine ve boş inançlara sığınma bir çözüm değildir. İnsanların hayatı en iyi bir şekilde yaşamaları için çaba harcamaları gerekmektedir. Russell’a göre din korkuya dayanırsa insan değerinden kaybeder ve bu sebeple inançlara korkuyla değil sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaklaşılması gerektiğini düşünür.³⁹ Russell’ın görüşlerinde korkunun üstesinden gelmek için mantıklı ve sakin bir

³⁶ Steward, *Exploring the Philosophy of Religion*, 313-314.

³⁷ Bertrand Russell, *In Paraise of Idleness and Other Essays* (London: George Allen & Unwin Ltd, 1954), 78.

³⁸ Russell, *In Paraise of Idleness and Other Essays*, 33.

³⁹ Russell, *In Paraise of Idleness and Other Essays*, 37.

yaklaşım benimsemek önemlidir; hayatın tadını çıkarmak için şimdiki anı yaşamak ve gelecekte korkmaktansa değişimin doğal olduğunu kabul etmek gereklidir. Russell'ın görüşleri, korkunun üstesinden gelmek için sağduyulu bir yaklaşım benimsemeyi ve hayatın anını yaşayarak mutluluğu bulmayı vurgular. Dinin korkuya dayalı bir şekilde kullanılmasını eleştirerek, insanların sorgulayıcı bir bakış açısıyla yaşamlarını yönlendirmesi gerektiğini savunur.

Russell ölüm korkusunu yenmek için insanları kullandığı üç yöntemin olduğunu söyler. Birinci yöntem ölümü hiç ağza almayarak ölümü görmezden gelmeye dayanır. İkinci yöntemi ölüm üzerine düşünüldüğü an düşünceyi farklı bir yöne çevirmezdir. Üçüncü yöntem ölümün daha iyi bir hayata açılan kapı olduğuna insanın kendisini inandırmasıdır.⁴⁰ O ölümü görmezlikten gelme yönteminin mutlaka başarısızlığa uğrayacağı ve sonucunda ruhsal bozukluklara neden olacağını düşünür. Örneğin bir çocuğu ailesi ölümle ilgili bilgilerden ne kadar uzak tutarsa tutsun aileden birisinin ölümü karşısında ölüme hazırlıksız yakalanan birey büyük bir denge kaybı yaşayabilir. Bu noktada ölümü bilmezlikten gelme yerine başka bir yöntem izlenmelidir. Russell oturup ölümü kara kara düşünmenin de zararlı olduğunu söyler. Ölüm korkusu düşünceleri işgal ettiği sürece devam eder. Bu sebeple ikinci yöntemin de başarısız olduğunu söyler.⁴¹ Russell üçüncü yöntemi de eleştirmiştir çünkü nadir görülen birkaç olay dışında bu yöntem insanları ölüm korkusundan kurtarmamaktadır. Öte dünya inancı olan insanların ölümün her şeyin sonu olduğunu düşünen insanlara göre hastalıklardan daha az korktukları ya da daha cesur davrandıkları görülmez diyerek Russell ölümün daha iyi bir hayata kapı açmadığını düşünür.⁴² Russell, ölüm korkusunu yenmek için kullanılan üç yöntemin (ölümü görmezden gelme, düşünceleri başka yöne çevirme ve ölümün daha iyi bir hayata açılan kapı olduğuna inanma) aslında başarısız olduğunu ve ruhsal bozukluklara neden olabileceğini belirtir. Bu yöntemlerin insanların ölüm korkusundan kurtulmasında etkili olmadığını ve ölüm gerçeğiyle yüzleşmenin önemli olduğunu vurgular. Russell'ın bu bakış açısı, ölüm korkusunun üstesinden gelmenin, ölümü inkar etmek veya ona başka anlamlar yüklemek yerine, onunla açık ve sakin bir şekilde yüzleşmekle mümkün olduğuna işaret eder.

⁴⁰ Russell, *In Paradise of Idleness and Other Essays*, 211-212.

⁴¹ Russell, *In Paradise of Idleness and Other Essays*, 213.

⁴² Russell, *In Paradise of Idleness and Other Essays*, 213.

Ölüm korkusunu aşma konusunda Russell ölüm konusunun gençler üzerinde duygusal bir tabu oluşturulmadan ele alınması gerektiğini vurgular. Ölümün sadece bilinçsiz bir gizem olmadan, gençlerin dikkatini çekmeden işlenmesi önemlidir. Russell ölümü bir olağan gerçek olarak kabul ettirmek ve bu konuda düşünmeye özendirmemek gerektiğini düşünmüştür.

Russell düşünmeyi önleme önerisinde gençlerin ölüm konusunu aşırı düşünmekten kaçınmaları için çaba sarf etmek gerektiğini ifade eder. Bu, ölüm düşüncesinin gençlerin zihinlerini işgal etmesini önlemek ve onların sağlıklı gelişimine zarar vermemek adına önemlidir. Russell üçüncü önerisi olan duygusal bağlamda önemli bir kişinin ölümü durumunda, çocuğun bu kaybı anlamasına ve büyüklerin duygusal acılarını bir dereceye kadar anlamasına izin verilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca, ona göre gençlerin sevgi ve ilgi gördüklerini hissetmeleri önemlidir.⁴³ Russell, ölüm korkusunu yenmenin, ölüm gerçeğiyle yüzleşmek ve onu inkar etmek yerine açık bir şekilde kabul etmekle mümkün olduğunu vurgular. Gençlerin ölümle ilgili duygusal bir tabu oluşturmadan konuyu ele almaları ve aşırı şekilde ölümü düşünmeyi önlemek için çaba göstermeleri gerektiğini belirtir. Ayrıca, önemli bir kaybın yaşanması durumunda, gençlerin duygusal bağlamda desteklenmesinin ve anlaşılmasının önemli olduğunu vurgular.

Russell'ın görüşlerini "The Fountain" filmine göre değerlendirecek olursak Russell da filmin kahramanı Izzie de korkudan kaçınmadan yüzleşmek gerektiği fikrindedirler. Russell, Epiküros gibi ölümü bilincin sona ermesi olarak tanımlasa da Izzie için ölüm yeni hayatın bir başlangıcıdır. Russell'da ölümle yüzleşme hayatın bir sonu olduğunu kabullenmedir. Geleceği düşünüp mutsuz olmaktansa anda kalıp mutlu olmayı gerektirir. Izzie'nin anda kalması ise Russell'ın aksine onun ölüm ötesi hayatı kabulüyle başlamaktadır. Izzie ölüm ötesi hayatı kabul ederek son günlerini en iyi şekilde yaşamıştır. Izzie Russell'ın dediği gibi dinin korkuya dayalı olduğunu düşünmemiştir aksine maya inancı onun ölüm korkusunu yenmesine yardımcı olmuştur. Russell insanların ölüm korkusunu yenmede kullanmış oldukları üçüncü yöntem olan ölümün daha iyi bir hayata kapı açtığı düşüncesini eleştirirken Izzie bu üçüncü yöntemle huzura

---

⁴³ Russell, *In Paradise of Idleness and Other Essays*, 214-215.

ermiştir. Russell'ın ölümü doğal kabul etmek gerektiği yoksa insanların mutsuz yaşayacağı görüşüyle filmde sıklıkla karşılaşmaktayız.

"The Fountain" filminin 16. yüzyılda İspanyada geçen bölümünde Prenses Isabel'i kurtarmak isteyen Thomas'a bir adamın "Bizim için burda umut yok, sadece ölüm var."⁴⁴ sözleri de kraliçe Isabel'in ölmesini istemeyen Thomas'ı daha da sınırlendirmiştir. Filmde Doktor Tom da aynı şekilde Izzie'nin öleceğine dair söylentiler geçtiğinde aşırı şekilde sinirlenmektedir ve ölümü kabul etmemektedir. Burada Thomas ve Tom'un ölümü kabul etmemelerini filozof Eric Fromm'un (ö. 1980) görüşlerine göre de değerlendirebiliriz. Eric Fromm ölümden korkmanın yaşamı sürdürememek korkusundan doğmadığını düşünmektedir. Buna da Epiküros'un "Yaşadığımız sürece, ölüm bizi ilgilendirmez. Çünkü yanımızda değildir. O geldiğinde ise yine üzülmemeli, çünkü o zaman da biz yokuz" sözüyle örnek vermiştir. İnsanlar ölmeden önce çekeceği acıdan korkabilir ama bu Fromm'a göre ölüm korkusu değildir. Yaşamı sahip olunan bir mal gibi gören kişiler ölümden korkarlar. Burada asıl korku ölüm değil sahip olunan bedeni, malı, mülkü, benliği yitirme korkusundan kaynaklanmaktadır. Sahip olma anlayışına ne kadar bağlıysak o derece ölümden korkarız.⁴⁵ Fromm'un vurguladığı gibi, insanlar ölümle ilgili olarak çekecekleri acıdan korkabilirler, ancak asıl korku sahip oldukları beden, mal, mülk ve benlik gibi şeyleri kaybetme korkusudur. Fromm'un bu düşüncesi, ölüm korkusunun kökenine dair derin bir anlayış sunar ve insanların ölümle ilişkilerini, sahip olduklarıyla olan bağlılıklarının bir yansıması olarak değerlendirir. Dolayısıyla, ölüm korkusunu aşma çabası, daha özgür ve içsel olarak tatmin edici bir yaşam sürdürme çabası olarak anlaşılabilir. Fromm bu düşüncesine de Baruch Spinoza'dan (ö. 1677) örnek vermiştir. Spinoza'ya göre:

"Özgür bir insan, ölümden daha azını düşünmez ve onun bilgeliği, ölüm üzerine değil, yaşam üzerine düşüncedir. Özgür bir adam, yani yalnızca aklın emirlerine göre yaşayan bir adam, ölüm korkusu tarafından yönlendirilmez (Önerme 63, bölüm 4), fakat doğrudan iyiyi arzular (önerme 63). , bölüm 4), yani (Önerme 24, bölüm 4), kendi çıkarını arama ilkesine uygun olarak hareket etmeyi, yaşamayı ve varlığını korumayı

⁴⁴ Aronofsky, *The Fountain*, 1:04:57-1:05:04.

⁴⁵ Eric Fromm, *To Have or To Be* (New York: Continuum, 2008), 102.

arzular. Bu nedenle ölümden daha azını düşünmez ve onun bilgeliği yaşam üzerine bir düşüncedir".⁴⁶

Fromm'a göre "İnsanlar sahip olma duygusundan, ben-merkezcilikten sıyrılırsa ölümden korkmazlar. Böyle bir insan ölümden korkmaz çünkü ölümle yitireceği bir şey yoktur."⁴⁷ Fromm ölüm korkusunu yenme çabasını Spinoza'nın felsefesiyle ilişkilendirmiştir. Spinoza'nın etiği, insanın özgürlüğünü ve mutluluğunu gerçekleştirmenin, dışsal nesnelere olan bağımlılığı azaltmakla ve içsel güçlülüğü artırmakla mümkün olduğunu öne sürer. Fromm'un ölüm korkusunu aşma çabası da bu çerçevede değerlendirilebilir. Ona göre, asıl korku sahip olunan şeyleri kaybetme korkusudur ve bu sahip olma anlayışına bağlılığımızla ilgilidir. Filmin kahramanlarından Thomas ve Tom'un ölüm karşısında sinirlenmelerinin nedeni Fromm'un belirttiği yaşamı sürdürmemeye korkusudur. İnsanların ölümden değil de ölmeden önce çekecekleri acıdan korkmalarını Izzie'nin hastalığı bağlamında yorumlayabiliriz. Izzie kanser hastası olup acı çekmesine rağmen huzurlu bir ölüme kavuşmuştur. Izzie sahip olduğu şeyleri kaybetmekten korkmamaktadır. Izzie sahip olma anlayışını, bu dünyaya aşırı bağlanmayı bırakmıştır ve mutluluğu dışsal nedenlere bağlamayı bırakmıştır. Böylelikle Izzie Fromm'un düşüncesindeki gibi içsel güçlülüğünü artırarak ölümü mutlulukla karşılamıştır.

Ölüm korkusunu İslam filozofları açısından değerlendirecek olursak İslam filozofları, ölüm korkusunu ve sebeplerini inceledikleri eserlerinde, bu konuda müstakil çalışmalara da yer verirler. Ölüm korkusunun sebeplerini tüm ihtimalleriyle ele alarak belirlemeye çalışan filozoflar, tespit ettikleri korkuları örneklerle geçersiz kılmaya yönelirler. Felsefeyi pratiğe dönüştürme amacını benimseyen bu düşünürler, yaşadıkları çağlar ve sonrası için insanların ruh sağlığını korumayı ilke edinirler. Felsefeyi ölüme bir hazırlık olarak gören İslam filozofları, ölümün gerçek mahiyetini insanlara anlatma görevini üstlenirler. Felsefenin ölüme hazırlık olarak görülmesi, ölümü bir son olarak algılamamanın bir ifadesidir; aksine, ölümü yeni bir imkân ve açılım olarak vurgular.⁴⁸

⁴⁶ Benedictus Baruch Spinoza, *Ethics*, ed. James Gutmann (New York: Hafner Publishing Company, 1954), 237.

⁴⁷ Fromm, *To Have or To Be*, 103.

⁴⁸ Selim Müfit Saruhan, "İslam Filozof ve Düşünürlerinde Ölüm Korkusu ve Tedavisi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/1 (2006), 18-36.

İslam filozofları, ölümü sadece fiziksel bir sona eriş olarak görmek yerine, ruhun ebediyete doğru yolculuğunun başlangıcı olarak değerlendirirler. Dolayısıyla, felsefi bir yaşam, sadece bu dünyada değil, ahiret inancıyla da desteklenir. Onlara göre, felsefi bir yaşam ölüme hazırlık sürecidir; bu süreçte amaç, ruhu ahirete hazırlamaktır. Bu yaklaşım, ölüm korkusunu azaltır ve kişiyi varoluşsal olarak derinleştirir. Özetle, İslam filozofları için ölüm korkusuyla baş etmek, ruhun ebedi yolculuğuna hazırlanmak için bir fırsattır ve felsefe, bu sürecin rehberliğini yapar.

İslam filozoflarından Ya'küb b. İshak Kindî (ö. 252/866 [?]) insanlar tarafından genel olarak ölümün en kötü şey olarak düşünüldüğünü ifade eder. Kindî aslında ölümün kötü olmadığını vurgular. Ona göre ölüm korkusu asıl kötü olandır. Ölüm, tabiatımızın bir tamamlayıcısıdır. Ona göre ölüm diye bir şey olmasaydı insan denen şey de olmazdı. İnsan için kötü olan bir şey varsa o da ölümün olmamasıdır bu sebeple ölüm kötü değildir. Ölümün kötü olduğunun düşünülmesinin nedeni ölüm hakkındaki bilgisizliktir.⁴⁹ Kindî'nin benzer görüşlerine İbn Sînâ'nın (ö. 428/1037) düşüncesinde de rastlarız. İnsandaki korkuların en büyüğünün ve en şiddetlisinin ölüm korkusu olduğunu dile getirir. Ona göre ölümün ne olduğunu bilmeyen, ölünce bir hiç olacağını zanneden, öldüğünde kendisinden sonra alemin baki kalacağını düşünen, sonucunda ölüm getiren hastalığın acısından başka ölüm için ayrıca acı çekeceğini düşünen, ölünce işkenceye maruz kalacağını düşünen, ölünce nereye gideceğini bilmeyip şaşkın olan, arkasında bırakacağı mirasa üzülen kişiler ölüm korkusuna sahiptir.⁵⁰ Ölümden sonra bir hiç olacağını düşünen kişi aslında ölümden korkmuyordur, onun korktuğu şey onun bu konudaki cahilliğidir. Bu kişi bilinmesi gereken şeyin cahilidir. Korkunun sebebi bu cehalettir.⁵¹ Ölüme sebep olan hastalıkların acısından başka ölüm için ayrıca büyük acı duyacağını sanarak yanılır. Çünkü acı ancak idrak ile ortaya çıkar, idrak ise diri kişide bulunur. Kendi iradesi olmayan cisim ne acı çeker ne de etkilenir. Bu sebeple ruhun bedenden ayrılmasıyla gerçekleşen ölüm için acı yoktur. Ruhun bedenden ayrılmasıyla

⁴⁹ Ya'küb b. İshak Kindî, “Risale fi'l-hile li-def'i'l-ahzan”, *Ar-Rasâ'ül Al-Falsafıyya Lıl-Kindî*, ed. Abdulqader Muhammed Ali (Beirut: Dar Al-Kotob Al-İlmiyah, 2018), 143.

⁵⁰ İbn Sînâ, *Ölüm Korkusundan Kurtuluş Risalesi Namaz Risalesi*, çev. M. Hazmi Tura (İstanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kollektif Şirketi Matbaası, 1959), 12-13.

⁵¹ İbn Sînâ, *Ölüm Korkusundan Kurtuluş Risalesi Namaz Risalesi*, 14.

bedende duygu ve acı kalmaz. Ruh bedenden ayrılırken beden hissetmez acı vermeden ölüm bedene girer. Ruh hisseder ve acı duyar, ruh olmayan yerde acı ve etkilenme yoktur. Ölünce işkence çekeceğini düşünen kişi de ölümden değil ölümüyle birlikte gelecek olan çirkin amellerinin sonucunda çekeceği işkenceden korkar. Bu kişinin korktuğu şey aslında günahlarıdır.⁵² Kindî ve İbn Sînâ'nın görüşleri, ölüm korkusunun ölüme dair cehaletten kaynaklandığını ve bilgelik yoluyla bu korkunun aşılabileceğini öne sürer. Her iki düşünür de felsefi bilgi ve ruhsal farkındalıkla ölüm korkusunu yenmenin mümkün olduğunu savunarak, ölümün ruhun gelişimi için bir fırsat olarak görülmesi gerektiğine işaret ederler. Bu felsefi yaklaşım, ölüm korkusunu aşmanın yolunun, ruhun varlığını tanımaktan ve ölüme hazırlıklı olmaktan geçtiğini gösterir.

İslam filozofları ölümü yeni bir açılım olarak görmüşlerdir. Benzer olarak "The Fountain" filminin kahramanı Izzie de ölümü yeni bir başlangıç olarak görür. Kindî ve İbn Sînâ ölüm korkusunun bilgisizlikten kaynaklandığını söylerler. Benzer şekilde filmde de Izzie ölüm korkusu yaşadığı süreçte ölüm hakkında bilgisizdir. Izzie ölüm ötesi hayatı kabul ederek ölümlle ilgili bilgisizliğini yener ve ölümlle barışır. İbn Sînâ, ölüme sebep olan hastalıkların açısından başka ölüm için büyük acılar çekeceğini düşünen kişilerin, yalan zanna kapılacağını düşünür. Filmde de Izzie kanser olmasına rağmen ölüm ötesi hayat fikriyle ağırlarını hafifletir, ölümü bir huşu olarak değerlendirerek bu yalan zanna kapılmaz. İslam filozoflarının bu konudaki benzer görüşlerine "The Fountain" filminde rastlamaktayız.

İslam filozoflarından Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî (ö. 505/1111) ölüm ve ölüm korkusuyla ilgili olarak günahkar Müslümanların Allah'ın rahmetinin geniş olmasına güvenerek ameli ihmal etmelerini eleştirmiştir.⁵³ Ona göre takva farz-ı ayndır. Annesinin, babasının, kardeşinin, eşinin, dostunun sahip olduğu amellerin kendilerine faydası olacağı düşüncesiyle amelleri ihmal edenler vardır. Oysa Allah katında takvanın faydalı olabilmesi için Allah'ın şefaate izin vermesi gerekir.⁵⁴ Gazzâlî vaadini fazlasıyla yerine getiren bir kerem sahibinin alet ve edavatını ücret karşılığı düzeltmesi için bir işçiye vermesinden

⁵² İbn Sînâ, *Ölüm Korkusundan Kurtuluş Risalesi Namaz Risalesi*, 18-19.

⁵³ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *İhya-u Ulûmi'd-Dîn* (Cidde: Dar Al-Minhaj, 2011), 8/625.

⁵⁴ Gazzâlî, *İhya-u Ulûmi'd-Dîn*, 8/626.

örnek verir. Bu işçi eşyaları tamamen düzeltmek yerine yarım yamalak işini yapar ve mal sahibinin keremine güvenip karşılığını fazlasıyla beklerse yanılır, boşuna ümit eder. Bu durum Gazzâlî'ye göre recâ ile temenninin farkını bilmekten gelir.⁵⁵ Gazzâlî'ye göre kişi yaptığı amellere de fazla güvenmemelidir. Bir kişi sürekli yaptığı ibadetlerin sevabını düşünür, aynı zamanda gıybet edip, insanların açığını arayıp münafıklar için hazırlanan azapları düşünmez. Dünya hayatından bir santimetre kaybetmemek için ince hesaplara girer ama Firdevs cennetini kazanmak için buna aldırış etmez, aldanır. Kişi küfür ehlinde olmamak için her zaman Allah'a sığınmalıdır. Gazzâlî, recâ ile temenni arasındaki farkı anlamadan, kişinin amellerine fazla güvenip dünya hayatında ince hesaplar yapmasını ama Firdevs cennetini kazanmak için aldırış etmesini eleştirir. İmtihan dünyasında herkesin sonu belirsizdir ve bu sebeple kimse son anda bile imanla öleceğinden emin olamaz. Gazzâlî'nin bu bakış açısı, insanların Allah'a sığınarak her an için hazır olmaları gerektiğini ve dünya hayatının geçiciliğiyle başa çıkarken ahireti unutmamaları gerektiğini vurgular. Gazzâlî'nin bu dünya hayatına bağlı olmamak gerektiği, asıl mutluluğun ve hayatın ahiret hayatında olacağı düşüncesi ile Izzie'nin dünyaya bağlılığını kesmesi ve asıl mutluluğun ölünce elde edileceği noktasında benzerlikler vardır. Her iki görüş de ölüm ötesi hayata ve bu dünyanın geçiciliğine işaret etmektedir.

Demokritos, Epiküros ve Russell gibi filozoflar ölüm korkusunu yaşamın bir engeli olarak görürken, dinler genellikle ölümün korkulacak bir şey olmadığını, aksine ruhun kurtuluşu ve yeni bir hayatın başlangıcı olduğunu savunur. İslam filozofları, ölümün doğal bir süreç olduğunu ve ölüm sonrası hayatın, ruhun sonsuzluğunun bir yansıması olduğunu belirtirler. Kindî, İbn Sina ve Gazzâlî gibi İslam filozofları, ölüm korkusunun bilgisizlikten kaynaklandığını savunurlar ve ölümün, insanı Tanrı'ya yaklaştıran bir süreç olduğunu vurgularlar. Bu, Izzie'nin ölümü kabullenmesi ve ölüm sonrası bir hayat beklentisiyle huzura ermesiyle örtüşür.

Izzie'nin eşi Tom'un ölümsüzlüğü bulma hırsı, ölümden sonra yaşamı reddedişinin bir sonucu olarak görülebilir. Izzie'nin ölüm korkusunu aşma süreci, ruhun ölümsüzlüğü inancına dayalı bir dini ya da manevi deneyimi yansıtırken, Tom'un ölümsüzlük arayışı materyalist bir bakış açısını temsil eder. Film,

⁵⁵ Gazzâlî, *İhya-u Ulûmi'd-Dîn*, 8/628.

dinin ölüm korkusuna nasıl bir çözüm sunduğunu, ölümün bir son değil, yeni bir başlangıç olduğu inancını ele alarak izleyiciyi düşündürür. Bu bağlamda, din felsefesi, filmdeki karakterlerin içsel yolculuklarını ve ölüm karşısındaki tutumlarını anlamlandırmamıza yardımcı olur.

3. Ölümsüzlük Arzusu

“The Fountain” filmi yaratılış öyküsünün “Bu yüzden Tanrı Adem ve Havva’yı cennet bahçesinden kovdu ve hayat ağacını koruması için oraya ateşten bir kılıç yerleştirdi.”⁵⁶ pasajıyla başlamaktadır. Adem ve Havva’nın ölümsüzlük vaadiyle şeytan tarafından kandırılıp cennetten kovulmasına, ölümsüzlük arzusunun ilk insandan itibaren var olduğuna dikkat çekmektedir. Bir insan Tanrı inancı olsun ya da olmasın doğası gereği ölmeyi, yok olmayı istemez. Bu istek insanın doğasında bulunan ölümsüzlük arzusunun dışı vurmasından kaynaklanır. Bu noktadan bakıldığında ölümsüzlük arzusu insanın doğasında var olan bir potansiyele göndermede bulunmakta gibidir. Ölümsüzlük arzusunun bu noktada gerek bu dünyada gerekse başka dünyada giderilmesi isteği vardır.⁵⁷ Ölümsüzlük inancının evrensel bir geçerliliği olmasa da dünya genelinde yaygın kabul gördüğü gerçeği ortadadır. Görünüşe göre, insanlık çoğunlukla ölümü sadece bir son olarak görmemekte ve bu düşünce insanlığın temel bir düşüncesi gibi görülmektedir.⁵⁸ Yani filmde öncelikli olarak aranan ölümsüzlük tıbbi ölümsüzlüktür. 16. yüzyılda İspanyol bir kaşif olan Thomas’ın, tutsak olan İspanyol kraliçesini kurtarmak için ölümsüzlük ağacını araması, bilim adamı olan Tom’un, kanserle mücadele eden karısını kurtarmak için ilaç denemeleri yapması ve bunu beyin tümörü olan maymunun üstünde denemesi tıbbi ölümsüzlük arayışına örnek göstermektedir. Modern tıp, ölümsüzlük anlayışının gerçekleşmesine dair bir çaba içermektedir. Burada bahsettiğimiz ölümsüzlük anlayışı, insanın bu dünyada yaşamını sonsuza dek sürdürme çabasını ifade etmektedir. Bu çaba, bilimsel gelişmelerle, yaşlanmayı yavaşlatma, hastalıkları tedavi etme ve yaşam süresini artırma gibi hedefleri içermektedir. Ancak bu, ölümsüzlük anlayışının ruhun ölümsüzlüğü ile ilgili bir kavram olmadığı

⁵⁶ Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur İncil (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi – Yeni Yaşam Yayınları, 2016), Yar. 3:24.

⁵⁷ Şahin Efil, “Düşünce Tarihinde ve Modern Tıpta Ölümsüzlük Arayışı ve Eleştirisi”, *Beytulhikme An International Journal of Philosophy* 6/1 (06 Haziran 2016), 165-286.

⁵⁸ Koç, *Ölümsüzlük Düşüncesi*, 10.

anlamına gelir. Yani, modern tıptaki ölümsüzlük arayışı, öldükten sonra var olan bir ruhun sonsuz yaşamıyla ilgili değildir. Bunun yerine, bilimsel ve teknolojik ilerlemelerle bedeni koruma ve onarmaya yönelik bir çabadır. Bu perspektif, ölümsüzlüğü, biyolojik yaşamın sınırlarını aşma ve fiziksel ölümü engelleme çabası olarak ele almaktadır.⁵⁹ “The Fountain” filmi, insanın ölümsüzlük arzusunun kökenlerini ve bu arzusun modern tıptaki yansımalarını ele alarak, biyolojik ölümsüzlüğün peşinde koşan karakterlerin hikayelerini anlatan bir yapımdır.

Burada ölümsüzlük anlayışıyla ilgili değinmemiz gereken bir nokta ruhun ölümsüzlüğü anlayışıdır. Ruhun ölümsüzlüğü anlayışı biyolojik ölümsüzlükten farklıdır. Bu anlayış, ölümsüzlüğü insanın ruhu veya bilinciyle ilişkilendirir. Bu yaklaşıma göre, insanın bedeni ölse bile ruhu ölümsüz olarak başka bir dünyada yaşar. Bu inanç, genellikle dini veya metafizik sistemlerle ilişkilendirilir ve farklı dinler ve inançlar ölümsüzlüğün farklı biçimlerini öğretir. Her iki anlayış da insanın ölümsüzlüğü araştırma ve bu arayışı anlama çabalarını yansıtır, ancak sonuçta bu konu kişisel inançlara ve felsefi yaklaşımlara dayalıdır. Biyolojik ölümsüzlük bu dünyada fiziksel yaşamı sonsuzlaştırmayı hedeflerken, ruhsal ölümsüzlük ölümden sonraki yaşamı ele alır ve insanın ruhunun ebedi olduğunu öne sürer.⁶⁰ Filmde Izzie’yi ölümsüzlükten kurtarmak için laboratuvarında ölümsüzlük çalışmaları yapan eşi Tom’un ölümsüzlük çalışmalarına hırsıyla devam etmesi tıbbi ölümsüzlük arayışına örnektir. Izzie’nin maya mitolojisinden etkilenerek asıl huzurun ölümle geleceği ve ölümden sonra bir hayat sürdüreceğine inanması ruhun ölümsüzlüğü anlayışına bir örnektir. Film her iki ölümsüzlük isteğini de konu edinmiştir. Bu filmde ölümsüzlük kavramı hem tıbbi açıdan hem de ruhsal açıdan derinlemesine ele alınmıştır. Öncelikle, Tom’un tıbbi ölümsüzlük arayışı, modern tıbbın yaşlanmayı geciktirme, hastalıkları tedavi etme ve yaşam süresini uzatma gibi hedeflerini yansıtmaktadır. Tom’un kanserle mücadele eden karısını kurtarmak için yaptığı araştırmalar ve deneyler, bilimin insan hayatını sonsuza kadar uzatma çabasını göstermektedir. Diğer yandan, Izzie’nin ölümsüzlüğü mitolojik bir bakış açısıyla ele alması, ruhun ölümsüzlüğüne olan inancıyla ilişkilendirilebilir. Onun ölüm sonrası bir yaşamın olduğuna inanması, ruhsal ölümsüzlük anlayışının bir örneği olarak

⁵⁹ Efil, “Düşünce Tarihinde ve Modern Tıpta Ölümsüzlük Arayışı ve Eleştirisi”, 266.

⁶⁰ Efil, “Düşünce Tarihinde ve Modern Tıpta Ölümsüzlük Arayışı ve Eleştirisi”, 266.

değerlendirilebilir. Bu, filmde iki farklı ölümsüzlük arayışının paralel olarak işlendiğini gösterir. Film, izleyicilere biyolojik ölümsüzlüğün yanı sıra ruhsal ölümsüzlük kavramlarını da düşündürerek, ölümsüzlük arayışının sadece bedensel yaşamı uzatma çabası olmadığını, aynı zamanda insanın ruhsal boyutta da bir tür devamı olduğunu gösteriyor. Bu şekilde, film ölümsüzlük kavramını çok katmanlı bir şekilde ele alır ve izleyicilere farklı bakış açıları sunar.

Filmin kahramanı Izzie kendisinden sonra geriye bir kitap bırakmak istemektedir. Bu kitabı kendisinden sonraya bırakmak istemesinin nedeni sosyal ölümsüzlük arzusu duymasındandır. Düşünce tarihinde, ölümsüzlük kavramı genellikle sembolik ve gerçek ölümsüzlük olarak iki ana kategoriye ayrılır. Sembolik ölümsüzlük, kişinin yaşamı boyunca yaptığı eylem ve katkılarla ölümden sonra da hatırlanma umudunu ifade eder.⁶¹ Biyolojik ölümsüzlük anlayışı, insanların fiziksel özelliklerini ve genetik miraslarını nesilden nesile aktararak hem kendi hem de aile miraslarının sonsuza kadar devam etmesini arzulamalarını ifade eder. Sembolik ölümsüzlük ise genellikle sosyal ölümsüzlük olarak da adlandırılır. İnsanlar, sosyal varlıklar olarak, önemli işler yaparak ve iz bırakarak hatırlanmak isterler. Bilim, edebiyat, sanat eserleri bırakmak veya yeni buluşlar yapmak gibi faaliyetler, sosyal ölümsüzlüğü temsil eder.⁶² İnsanlar yapıp etmeleriyle, arkalarında eserler bırakarak diğer insanların hayatına olumlu katkıda bulunabilmek için geride bir şeyler bırakmak isterler. Bu geride bıraktıkları şeyler onlar ölse de yaşamaya devam eder.⁶³ Platon diyaloglarından Şölen’de Sokrates ve Diotama arasında geçen bir diyalogda biyolojik ve sosyal ölümsüzlüğe değinmiştir. İnsanlar ölümsüz bir üne kavuşmak için her türlü tehlikeyi göze alırlar. Bu konuda çok para harcarlar, sıkıntı çekerler, bu uğurda canlarını vermeye bile hazırdırlar. Üreme kapasitesi olanlar kadınlara yönelirler, çocuk yaparak ölümsüz olmak, yaşadıklarını sonsuza aktarmayı amaç edinirler. Diyalogda bazı insanların bedenlerinden çok ruhlarıyla ürettiği düşüncesine yer verilmiştir. Burada ruhların üretmesi gereken şey düşünceler ve diğer mükemmelliklerdir. Şairler ve diğer meslek sahipleri arasında bir şeyler icat edenler, üretirler. Ruh üretkenliğine sahip insanlar zamanı gelince çoğalmak da isterler ve çoğalmak için güzeli aramaya başlarlar. Çirkin bedenlerden ziyade

⁶¹ Akbaş, “Ölüm ve Ölümsüzlük”, 325.

⁶² Akbaş, “Ölüm ve Ölümsüzlük”, 326.

⁶³ Aydın, *Din Felsefesi*, 243.

güzel bedenlere yönelirler ve güzel bir bedende soylu bir ruhla karşılaşarlarsa tüm sevgisini ona yöneltir ve böyle bir evlilikten ölümsüz çocuklar doğar. İnsanlar fiziksel olarak kendilerine benzeyen çocuklardan ziyade kendi soylarını ölümsüzleştirecek, kendilerine ölümsüz şan şeref kazandıracak şair ve düşünür gibi çocukları olmasını isterler.⁶⁴ Din felsefecisi ve teolog olan John Hick (ö. 2012) *Death and Eternal Life* adlı kitabında insanların biyolojik olarak ölümlü olsalar da eserleriyle ölümsüz olabileceklerine değinmiştir. Ancak devasa bir termonükleer değişimin olasılığı insanların bu ölümsüzlük umudunu baltalayabileceğini örnek gösterir. İnsan öldükten sonra yapıp etmeleriyle ve eserleriyle yaşamına ve ölümüne anlam verir.⁶⁵ Sembolik ölümsüzlük, kişinin yapacakları ve bırakacakları eserler aracılığıyla hatırlanma ve mirasın devam etme arzusunun içerirken, gerçek ölümsüzlük daha çok biyolojik veya ruhsal boyutta sonsuzluğu ifade etmektedir. Devasa bir termonükleer değişim gibi toplu ölümlerle birlikte hatıraların ve mirasların yok olabileceği düşünülürse, insanların ölümsüzlük arzusu ve bu arzunun gerçekleşme ihtimali insanlar tarafından sorgulanır. Bu durumda, insanların ölümden sonra yaşamlarına ve ölümlerine anlam verme çabaları da ciddi bir sorgulamaya tabi tutulur.

Tıbbi ölümsüzlük arzusu, sembolik ölümsüzlük arzusu gibi evrensel boyutta karşılaştığımız ölümsüzlük arzusu, ölümsüzlük problemini çözmek için yeterli değildir. Ölümsüzlük evrensel olarak arzu edilse de insan ölümsüzdür diyemeyiz. Arzu etmek ile arzunun objesinin gerçekleşmesi farklı şeylerdir. Hem biyolojik hem sosyolojik ölümsüzlük fikri ölümsüzlük probleminin çözümü için yetersizdir. Felsefi ahlaki ve ilmi deliller ölüm sonrası hayat inancının dayanakları olarak önem taşırlar.⁶⁶ Ölümsüzlük, genel olarak arzu edilen bir durum olmasına rağmen, sadece istemek yeterli değildir ve bu arzunun gerçekleşmesiyle insanın gerçek anlamda ölümsüz olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Biyolojik ve sosyolojik ölümsüzlük kavramları yetersizdir çünkü sadece bedensel veya toplumsal olarak sonsuz yaşamı ifade ederler. Ancak, insanın ruhu ve bilinci gibi daha derin ve metafiziksel boyutları da içeren bir ölümsüzlük kavramı, bu tür arzuları tam olarak tatmin etmeyebilir.

⁶⁴ Platon, *Şölen*, çev. Furkan Akderin (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 91-92.

⁶⁵ John Hick, *Death and Eternal Life* (Louisville: Westminster/John Knox Press, 1994), 73.

⁶⁶ Aydın, *Din Felsefesi*, 244.

“The Fountain” filminde geçen ölümsüzlük arzusu konusu ile ilgili örnek vermeye devam edecek olursak, Tom Izzie’nin mezarına tohum eker. Tom bu tohumu ölümsüzlük ağacından alınan bir tohum gibi hayal eder. Bu tohum Maya inancına göre ağaç olacak ve Izzie’nin ruhu da bu ağaca geçecektir. Bu sahnelerden Tom’un kitabın son bölümünü yazdığı anlaşılmaktadır. Tom bu bölümde gelecek zamanda uzay yolculuğu yapan Thommy’i anlatmıştır. Tommy Tom’un kendisini temsil etmektedir ve ikisi de aynı kişidir. Thommy bir kürenin içinde ağaçla birlikte uzay yolculuğu yapmaktadır ve ağaçtan parçalar koparıp yiyerek hayatını sürdürmektedir. Bu hayat ağacı eşi Izzie’dur. Izzie’nin mezarına ektiği tohum ağaç olmuştur. Tommy bu ağaçla konuşmakta Xibalba yıldızına ulaştıklarında tekrar canlanacağını hayal etmektedir. Tommy Izzie ile birlikte sonsuza kadar yaşamasının olanağının aslında ölümsüzlük değil ölüm olduğunu anlamıştır. Tommy ilk başlarda meditasyon duruşları yaparken ölüm düşüncesi onu korkuttuğu için hareketleri yaparken başarısız olmaktadır. Aynı hareketleri ölümü kabul ettikten sonra yaptığında ölümden korkmadığı için hareketlerini kontrol edebilmektedir. Romanın sonunda Kaşif Thomas hayat ağacını bulmuştur. Hayat ağacının yakınında savaştığı için yara almıştır. Hayat ağacını bıçakla oyarak bir sıvı alır ve bu sıvıyı yarasına sürer. Bu sıvı onun yarasını iyileştirmiştir. Yarasının iyileştiğini gören Tommy hırsla ağaçtan çıkan sıvıyı içmiştir ve yukarıda Xibalba’yı yani cenneti görür. İçtiği sıvı onun sonunu getirir Maya öğretisinde olduğu gibi ilk insana dönüşür. Tom romanın bu bölümünü Maya öğretilerine uyarlayarak bitirmiştir. Filmde ölüm sonrası hayatla ilgili Maya mitolojisine dayalı semboller ve inançlar, karakterlerin ölüm ve ölümsüzlük arzusuyla başa çıkma şekillerini yansıtır. Tom’un yazdığı kitapta, ölümün bir son olmadığını, ancak ölümsüzlüğün asıl olarak ölüm olduğunu anlaması, derin bir özgürleşme ve kabullenme sürecini ifade eder. Roman, Maya öğretileriyle modern hayatın iç içe geçtiği bir evrende, insanın varoluşsal sorgulamalarına ve kabullenişine odaklanır.

Filmde Izzie daha önce de ifade ettiğimiz gibi Doktor Lilly’den etkilenecek maya mitolojisini benimsemiştir. İnsanlar, hayatlarının kısa ve karmaşık doğasını anladıklarında, yaşamlarını endişe ve suçluluk duygularıyla tüketip ölümden sonraki zamanla ilgili mitler icat edebilirler.⁶⁷ Ölüm, insanlık tarihinin en

⁶⁷ Miriam Campolina Diniz Peixoto, “Life, Birth and Death in Democritus. Atomistic Reflections Between Physics and Ethics”, *Peitho Examina Antika* 8/1 (2017), 141-154.

büyük gizemlerinden biridir ve bu gizemi çözmek veya anlamak için insanlar çeşitli mitler ve semboller geliştirirler. Ölüm sonrası hayatla ilgili insanlar açıklayamadıkları şeyleri mitolojilerle anlamlandırmaya çalışırlar. Filmde ölüm sonrası hayatla ilgili Maya mitolojisine ait Xibalba yıldızı, hayat ağacı, hayat suyu gibi semboller vardır. Maya-Kiçe mitolojisi kaynağı olan Popol Vuh tarihin birçok mitoloji ögesiyle harmanlanan kitaptır ve bu mitoloji kaynağında gerçeklik unsurları azdır.⁶⁸ Xibalba, günahların cezalandırıldığı bir cehennem olmanın yanı sıra maya mitolojisinde ölümlerin mekanı olarak geçer. Xibalba sakinleri şeytan da değildir kötü Tanrı'lar da değildir. Bu kişiler eski zamanlarda pek fazla gücü olmayan insanoğlunun muhalifleridir. Xibalba kelimesi hortlak ya da hayalet kelimelerinden türeyen korkmak anlamına gelen kökten türemiştir ve Hayaletlerin Yeri demektir.⁶⁹ Quiche'ler (Guatamala'da yaşayan Mayalar) Samanyolu'nun yarık tarafına "buz yolu" ya da "yeraltı yolu" demişlerdir.⁷⁰ Hayat ağacı, ölü bir varlığı canlandıran, ona tekrar bir hayat bahşeden, hastalıkları iyileştiren, gençliği yeniden veren ve benzeri mucizevi bitkilerin ilk örneklerindedir.⁷¹ Mısır, Yakut, Altay halk inançlarında hayat ağacının altında oturan bir kraliçe bulunmaktadır. Mezopotamya mit ve kültüründe de asmalı kadın olarak adlandırılan Tanrıça mucizevi ağacın yanında Gilgamiş'ı karşılar. Asma hayat bitkisi olarak anılır ve Sümerliler'de hayat işareti olarak görülmüştür. Kraliçe için bu asma kutsaldır. Asma ebediliğin bitkisel ifadesidir. Yahudiliğin sözlü rivayetlerinden biri olan Mişna'da İyiliği ve Kötülüğü Bilme Ağacı'ndan bahsedilir. Tevrat'ın tekvin bölümünde anlatılana göre bu ağaç asma ağacıdır.⁷² Evrende su, varoluşun temeli olarak kabul edilir ve kutsal büyüme ile ilişkilendirilir. "Hayat suyu" ise fiziksel ve dini gerçeğin mitolojik bir ifadesidir, genellikle canavarlar tarafından beklenir ve ulaşılması zor yerlerde bulunur. Bu suya ulaşmak için yapılan sınavlar, bir kişinin ruhsal gelişimi ve bilgelik kazanma sürecini temsil eder.⁷³ Hayat suyu olarak kabul edilen sular, gençlik ve

⁶⁸ Lewis Spence, *Maya Mitolojisi*, çev. Ayla Meltem Görgün (İstanbul: Karakarga Yayınları, 2020), 97.

⁶⁹ Spence, *Maya Mitolojisi*, 125-126.

⁷⁰ Susan Milbrath, *Star Gods of the Maya* (Austin: University of Texas Press, 1999), 41.

⁷¹ Mircea Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, çev. Mustafa Ünal (Konya: Serhat Kitabevi, 2005), 345.

⁷² Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, 136.

⁷³ Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, 231.

ölümsüzlükle ilişkilendirilir ve birçok kültürde mucizevi iyileştirici güçlere atfedilir. Örneğin, Cornwall'daki Aziz Mandron kuyusunun suyu, hastalıkları iyileştirdiğine inanılan birçok su kaynağından biri olarak kabul edilir. Fransa'da da birçok ırmak ve pınarın çeşitli hastalıkları tedavi ettiğine inanılır ve Hindistan'da hastalıkların suya atılarak tedavi edildiğine inanılır.⁷⁴ Hayat ağacı ve hayat suyu gibi semboller ise ölümsüzlük arzusunu yansıtır. İnsanlar, yaşamlarını sonsuzluğa uzanan bir varoluşla ilişkilendirebilecek semboller ararlar ve bu semboller aracılığıyla ölümsüzlük arzularını ifade ederler. Bu mitlerin kökenleri ve çeşitli kültürlerdeki farklı yorumları, insanların farklı toplumsal ve dini bağlamlarda ölüm ve ölüm sonrasıyla nasıl ilişkilindiklerini gösterir. Bu semboller ve mitler, insanların yaşamlarındaki derin anlamları ve ölümle ilgili korkularını anlamak için önemli kaynaklardır.

Sonuç

“The Fountain” filmi, modern bilim ve teknolojinin insan yaşamını sonsuza kadar sürdürme çabalarını merkezine alarak başlasa da bu çabaların insanın derin varoluşsal ve manevi ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Film, biyolojik ölümsüzlük arayışını sorgularken, karakterlerin bu arayışın ötesine geçerek ruhsal ölümsüzlük kavramını keşfetmelerine odaklanır. Bu süreç, izleyicileri ölümle yüzleşmeye ve bu konuların manevi boyutlarını düşünmeye teşvik eder. Filmde yer alan Maya mitolojisi ve semboller, ölüm ve ölümsüzlüğün farklı kültürlerde nasıl anlamlandırıldığını gösterirken, din felsefesi açısından da derin bir tartışma alanı sunmaktadır. Özellikle, Izzi'nin ölüm korkusunu yenme çabası ve Tom'un ölümsüzlük arayışı, insanın ölümle başa çıkma sürecindeki duygusal ve felsefi mücadelelerini simgeler. Bu durum, Epiküros'un ölüm korkusunun yersiz olduğu görüşüyle örtüşmekte ve İslam filozoflarının ölüm korkusunun bilgisizlikten kaynaklandığına dair görüşlerini destekler niteliktedir. İnsanlar, ölümün kaçınılmazlığı karşısında anlam arayışına girdiklerinde, bu süreç hem felsefi hem de psikolojik bir dönüşüm gerektirir. Modern bilim ve teknolojinin yaşamı uzatma çabalarının başarısızlığına işaret eden film, tıbbi ölümsüzlüğün mümkün olmadığını ve insanın ruhsal anlamda ölümsüzlük arayışına yönelmesi gerektiğini vurgular. Din felsefesi, ölümün doğası, ölümsüzlük ve ölüm sonrası hayat konularında derin

⁷⁴ Eliade, *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, 232.

tartışmalar içerirken, “The Fountain”, bu felsefi soruları görsel ve duygusal bir deneyime dönüştürerek izleyicilere sunar. Sonuç olarak, “The Fountain”, ölümün kaçınılmazlığı karşısında insanın anlam arayışını felsefi ve manevi boyutlarıyla ele alarak din felsefesine yenilikçi bir katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, film, insanın ölümsüzlük arzusunu derinlemesine sorgularken, izleyicilere ruhsal bir dönüşüm ve varoluşsal bir keşif süreci yaşatmaktadır.

Kaynakça

- Akbaş, Muhsin. “Ölüm ve Ölümsüzlük”. *Din Felsefesi El Kitabı*. ed. Recep Kılıç - Mehmet Sait Reçber. 319-335. Ankara: Grafiker Yayınları, 2014.
- Aronofsky, Darren. The Fountain [Kaynak] (Film, 2006). <https://www.imdb.com/title/tt0414993/>
- Aydın, Mehmet Sait. *Din Felsefesi*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, 12. Basım, 2010.
- Cevizci, Ahmet. *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 6. Basım, 2005.
- Demirci, Mehmet. “Ölümdeki Hayat: Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm”. *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 2/4 (2000), 9-16.
- Descartes, Rene. *Ruhun Tutkuları*. çev. Murat Erşen. İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Descartes, Rene. *Söylem Kurallar Meditasyonlar*. çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınevi, 1996.
- Durmaz, Uğur. “İnançtan Anlatıya Anlatıdan Perdeye: Ağaç Kültünün Geleneksel ve Modern Türlerdeki Görünümü”. III. *Uluslararası Genç Halkbilimciler Sempozyumu Bildirileri (19 Kasım 2016, Ankara)*. ed. Metin Özarslan. 92-103. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümü Yayınları, 2017.
- Efil, Şahin. “Düşünce Tarihinde ve Modern Tıpta Ölümsüzlük Arayışı ve Eleştirisi”. *Beytulhikme An International Journal of Philosophys* 6/1 (Haziran 2016), 165-286.

- Eliade, Mircea. *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*. çev. Mustafa Ünal. Konya: Serhat Kitabevi, 2005.
- Epicurus. *Letter to Menoecus*. çev. B. Inwood. ed. B. Inwood. Indianapolis: Hackett Publishing Company, 1994.
- Erdoğan Tuğran, Filiz - Tuğran, Aytaç Hakan. "Gilles Deleuze'ün Kristal-İmge Kavramı Aracılığıyla Olağanüstü Bir Adem ile Havva Hikayesi: Çeşme". *SineFilozofi* 7/13 (2022), 45-60. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.1090694>
- Ersöz Koç, Evrim. "'The Road to Awe': Legitimizing the Anomy of Death in Darren Aronofsky's The Fountain". *Perspectives on the Sublime in American Cultural Studies*. ed. Carl Boon. 127-142. İzmir: Dokuz Eylül University Publications, 2018.
- Fromm, Eric. *To Have or To Be*. New York: Continuum, 2008.
- Gashi, Feim. "Ölüm Psikolojisi ve Ölüm Konusunda Dini İnancın Etkisi". *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 7 (2021), 80-99.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed el-. *İhya-u Ulûmi'd-Dîn*. Cidde: Dar Al-Minhaj, 2011.
- Girard, Raphail. *Popol-Vuh Maya-Kişel'erin Kutsal Kitabı*. çev. Suat Tağsuğ. İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları, 1991.
- Gündoğan, Saim. *Muhammed İkbâl'de Ölümsüzlük Düşüncesi*. Ankara: Elis Yayınları, 2019.
- Heidegger, Martin. *Varlık ve Zaman*. çev. Kaan Ökten. İstanbul: Alfa Yayınları, 4. Basım, 2021.
- Hick, John. *Death and Eternal Life*. Louisville: Westminster/John Knox Press, 1994.
- Hökelekli, Hayati. "Ölüm ve Ölüm Ötesi Psikolojisi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/3 (1991), 151-165.
- İbn Sînâ. *Ölüm Korkusundan Kurtuluş Risalesi Namaz Risalesi*. çev. M. Hazmi Tura. İstanbul: Orhan Mete ve Ortağı Kollektif Şirketi Matbaası, 1959.

- John B., Willamson - Moore, Calvin Conzelus. "The Universal Fear Of Death And The Cultural Response". *Handbook of Death & Dying*. ed. Clifton D. Bryant. 3-13. London: Sage Publications, 2003.
- Kindî, Ya'küb b. İshak. "Risale fi'l-hile li-def'i'l-ahzan". *Ar-Rasâ'il Al-Falsafîyya Lil-Kindî*. ed. Abdulqader Muhammed Ali. 132-145. Beirut: Dar Al-Kotob Al-İlmiyah, 2018.
- Koç, Turan. *Ölümsüzlük Düşüncesi*. İstanbul: İz Yayınları, 2021.
- Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur İncil. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2016.
- Milbrath, Susan. *Star Gods of the Maya*. Austin: University of Texas Press, 1999.
- Peixoto, Miriam Campolina Diniz. "Life, Birth and Death in Democritus. Atomistic Reflections Between Physics and Ethics". *Peitho Examina Antika* 8/1 (2017), 141-154. <https://doi.org/10.14746/pea.2017.1.8>
- Peterson, Michael vd. *Reason and Faith: An Introduction to the Philosophy of Religion*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Platon. *Phaidon*. çev. Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, 5. Basım, 2022.
- Platon. "Sokrates'in Savunması". çev. Teoman Aktürel. *Diyaloglar*. ed. Mustafa Bayka. 11-42. İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Basım, 2010.
- Platon. *Şölen*. çev. Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, 2015.
- Russell, Bertrand. *In Paraise of Idleness and Other Essays*. London: George Allen & Unwin Ltd, 1954.
- Sartre, Jean-Paul. *Varlık ve Hiçlik*. çev. Turhan Ilgaz - Gaye Çankaya Eksen. İstanbul: İthaki Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Saruhan, Selim Müfit. "İslam Filozof ve Düşünürlerinde Ölüm Korkusu ve Tedavisi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 47/1 (2006), 18-36.
- Schopenhauer, Arthur. *Hayatın Anlamı*. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Spence, Lewis. *Maya Mitolojisi*. çev. Ayla Meltem Görgün. İstanbul: Karakarga Yayınları, 2020.

- Spinoza, Benedictus Baruch. *Ethics*. ed. James Gutmann. New York: Hafner Publishing Company, 1954.
- Steward, David. *Exploring the Philosophy of Religion*. New Jersey: Prentice Hall, 2. Basım, 1988.
- Şahin, Gamze. *Kavram Kullanımı ve Sine-Felsefik Yaklaşım Açısından "The Fountain" Filmi ve Alana Katkısı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=B_BIICXv7Y0IxweC9sbASQ&no=RHVXw0LFzjxbqxJFAVDDDA
- Topaloğlu, Aydın. "Ölüm ve Ölümsüzlük İnancı". *Din Felsefesi*. ed. Latif Tokat. 271-293. Ankara: Bilay Yayıncılık, 2. Basım, 2019.
- Warren, J. I. "Democritus, the Epicureans, Death, and Dying". *The Classical Quarterly* 52/1 (2002), 193-206.
- Yalom, Irvin D. *Staring at the Sun Overcoming The Terror of Death*. San Francisco: Jossey Bass A Wiley Impirint, 2008.
- Yaran, Cafer Sadık. *Din Felsefesine Giriş*. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım, 2017.
- Yasa, Metin. *Felsefi ve Deneysel Dayanaklarla Ölüm Sonrası Yaşam*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2001.
- Yazoğlu, Ruhattin - İmamoğlu, Tuncay. "Mevlânâ Düşüncesinde Bir Ölümsüzlük Tecrübesi Olarak İradî ve Doğal Ölüm". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 14/34 (2007), 9-19.